

OSOBY:

Kníže Myškin
Generál Jpančin
Generálová Jpančinová, jeho žena
Alexandra, jejich dcera
Adelaida, jejich dcera
Aglája, jejich dcera
Kněžna Bělokonská
Generál Ivolgin
Generálová Ivolginová, jeho žena
Gaňa, jejich syn
Varja, jejich dcera
Pticyn, její nápadník
Tockij
Nastasja Filipovna
Rogožin
Lebeděv
Ferdyščenko
Ippolit

Děti, externisté

OBRAZ 1.

(Vagon třetí třídy vlaku jedoucího z Varšavy do Petrohradu. Je slyšet pravidelné zvuky jedoucího vlaku a závěr Myškinova vyprávění)

- Rogožin** Zebe to, co?
Myškin Velmi. *(S neobyčejnou ochotou)* Ani jsem si nepomyslil, že je u nás taková zima.
- Rogožin** Z ciziny, ne?
Myškin Ano, ze Švýcarska.
Rogožin Fíí! Dlouho jste nebyl v Rusku?
Myškin Víc než čtyři roky. Víte, byl jsem nemocný. Onemocněl jsem – taková zvláštní choroba nervů to byla.
Rogožin *(se ušklíbne)* A vyléčil jste se?
Myškin Nevím. Před odjezdem mi doktor Schneider prozradil jednu svou myšlenku, dost zvláštní. Prý s určitostí došel k názoru, že jen tváří a vzrůstem vypadám jako dospělý, že však duší, charakterem a snad ani rozumem dospělý nejsem a tak že i zůstanu.
- Rogožin** To vás tedy moc nevyлéčili. *(Neubrání se úsměvu)* Hehe! Vyhodil jste nadarmo peníze – a my jim tady věříme.
Myškin Dva roky mne tam vydržoval pan Pavliščev, ale zemřel. Psal jsem pak generálové Jpančinové, to je moje příbuzná, vzdálená – ale neodpověděla. Nikdy mě ani nenapadlo, že opustím Švýcarsko. Najednou přijde dopis a jsem na cestě. Můj osud se možná zcela změnil, ale to není to hlavní. Teď jedu mezi dospělé lidi, ale umínil jsem si být ke všem zdvořilý a upřímný. Snad i tady mě budou pokládat za dítě – ale ať!
- Rogožin** Jste tedy něco jako idiot.
Myškin Opravdu jsem stonal, že jsem byl skoro idiot, ale jaký jsem dnes idiot, když sám vím, že mě za něho pokládají? Přijdu někam a myslím si: tady mě mají za idiota, ale já jsem přece rozumný a oni o tom nemají zdání.
- Lebeděv** *(který doposud rozhovor pozorně sledoval)* Račte dovolit – s kým máme tu čest?
Myškin Kníže Myškin. Lev Nikolajevič Myškin.
Lebeděv Kníže Myškin? Neznám, prosím. I když jméno je dozajista historické.
Myškin Samozřejmě, knížata Myškinové dnes už vůbec nejsou, až na mě... A generálová Jpančinová – jak ta se ocitla

mezi kněžnami Myškinovými, nevím – ta je vlastně také poslední svého druhu.

Lebeděv Poslední svého druhu – to se vám povedlo!

Rogožin A to jste tam u toho profesora i studoval?

Myškin Ano, studoval.

Rogožin To já se neučil nikdy ničemu.

Myškin Já také jen sem tam něco. Pro nemoc mě neuznali schopného studovat soustavně.

Rogožin Znáte Rogožinovy?

Myškin Ne, neznám. Já v Rusku málokoho znám. Vy jste Rogožin?

Rogožin Ano, Parfen Rogožin.

Lebeděv Parfen? Snad ne z té rodiny Rogožinových?

Rogožin Ano, právě z té.

Lebeděv Jak, opravdu? Opravdu jste ten slavný potomek Semjona Rogožina, který se před týdnem odebral na věčnost a zanechal po sobě dva a půl milionu v hotovosti?

Rogožin Jak víš, že dva a půl milionu? Jedu ze Pskova div ne bosý.

Lebeděv A teď vám spadne do klína milionek, přinejmenším milionek.

Rogožin Co je ti po tom? Tobě nedám ani groš, i kdyby ses na hlavu postavil!

Lebeděv Taky že to udělám, taky že se postavím!

Rogožin Nedám ti nic, i kdybys kolem mě celý týden tancoval.

Lebeděv Nedávej, Parfene, nedávej! Ale tancovat budu. Ženu, děti opustím a budu ti křepčít. Po hlavě budu skákat! Dopřej mi tu radost!

Rogožin Fuj! (*K Myškinovi*) Před pěti týdny jsem utekl od otce do Pskova k tetě. S ubohým uzlem tak jako vy. Tam jsem měsíc ležel v horečce – a on zatím umřel. Mrtvička ho klepla. Dej mu Pánbůh věčnou slávu, ale tenkrát mě div nezabil! Kdybych neutekl, zabil by mě.

Myškin Něčím jste ho rozhněval?

Rogožin Kvůli Nastasji Filipovně jsem otce rozčilil.

Lebeděv Kvůli Nastasji Filipovně?

Rogožin Ty ji stejně neznáš.

Lebeděv Znáám! Kohopak Lebeděv nezná? Copak to není právě ta Nastasja Filipovna, kvůli které vás otec ráčil zmlátit jak psa? Urozená dáma, svého druhu kněžna, co se stýkala s jistým velevýznačným boháčem Tockým, který je rovněž důvěrně spřátelen s generálem Jpančinem?

Rogožin Prevít zatracená. Doopravdy všechno ví.

Lebeděv Všechno ví! Lebeděv všechno ví.

Rogožin Jdu vám takhle, kníže, po Něvském, tři roky staré šaty po otci na sobě. A tu vyšla z průjezdu ona a vsedla do kočáru. A ve mině se všechno rozhořelo! „Ta není pro tebe,“ slyším, „je to kněžna, Nastasja Filipovna, přijmením Baraškovová, a žije s hrabětem Tockým.“

Lebeděv Jenomže ten teď neví, jak by se jí zbavil. Chlap, je zrovna v letech na ženění, bylo mu pětapadesát a chce si vzít jinou petrohradskou krasavici, dceru generála Jpančina Alexandru. –

Rogožin Ráno mi nebožtík otec dal dvě směnky. každou na pět tisíc a povídá, prodej je, zaplatíš splátku a zbytek přineseš. Směnky jsem prodal, peníze vzal, ale rovnou do klenotnictví vybrat pár náušnic, v každé briliant jako ořech. Poslal jsem je Nastasji Filipovně jako památku na první setkání. Fotr mě tenkrát zamkl a celou hodinu mlátil. A pak? Zajel si, „šedivec“, k Nastasji, k zemi se jí klaněl, prosil a plakal, až nakonec přinesla krabičku s brilianty a hodila mu je pod nohy. „Tady máš, dědku, teď jsou mi daleko milejší, když vím, co pro mě Parfen musel vytrpět.“ No a já mezitím sedl na vlak a ujížděl do Pskova.

Lebeděv Zato teď, teď Nastasja Filipovna něco uvidí! Kdepak tamty náušnice!

Rogožin Poslouchej, jestli si dovolíš o Nastasji slůvko, tak tě spráskám jako psa!

Lebeděv Spráskáš, ale nezapudíš! Zbil a tím si v paměť vštipil. Podívejme, už jsme tady.

Rogožin Oblíbil jsem si tě, kníže. Snad proto, že jsem tě potkal v takovéhle chvíli. Ale potkal jsem i toho a jeho jsem si neoblíbil. Půjď ke mně, obleču tě do kožichu a pojedeme k Nastasji Filipovně. Přijedeš?

Lebeděv Neodmítejte, kníže! Neodmítejte a nepromeškejte.

Myškin Půjdu rád a děkuji vám, že jste si mě oblíbil. Vy jste se mi taky zalíbil, zvláště když jste vyprávěl o těch náušnicích. Možná, že přijedu ještě dnes. Nemám v tuto chvíli skoro ani kopějku.

Rogožin Peníze budou k večeru, přijď!

Lebeděv Budou, budou, do setmění budou!

Rogožin A co ženské, potrpíte si na ně, kníže? Ven s tím!

Myškin Já přece ... Snad to nevíte, ale já kvůli své vrozené chorobě vlastně ženy vůbec neznám.

Rogožin No když je to tak, to jste hotový prostáček boží, – a takové má Bůh rád!

Lebeděv Takové má Bůh rád!

Rogožin (*k Lebeděvovi*) A ty plav za mnou, vráno.

OSOBY:

Kníže Myškin
Generál Jepančin
Generálová Jepančinová, jeho žena
Alexandra, jejich dcera
Adelaida, jejich dcera
Aglája, jejich dcera
Kněžna Bělokonská
Generál Ivolgin
Generálová Ivolginová, jeho žena
Gaňa, jejich syn
Varja, jejich dcera
Pticyň, její nápadník
Tockij
Nastasja Filipovna
Rogožin
Lebeděv
Ferdyščenko
Ippolit

Děti, externisté

OBRAZ 1.

(Vagon třetí třídy vlaku jedoucího z Varšavy do Petrohradu. Je slyšet pravidelné zvuky jedoucího vlaku a závěr Myškinova vyprávění)

- Rogožin** Zebe to, co?
Myškin Velmi. *(S neobyčejnou ochotou)* Ani jsem si nepomyslil, že je u nás taková zima.
- Rogožin** Z ciziny, ne?
Myškin Ano, ze Švýcarska.
Rogožin Fíí! Dlouho jste nebyl v Rusku?
Myškin Víc než čtyři roky. Víte, byl jsem nemocný. Onemocněl jsem – taková zvláštní choroba nervů to byla.
(se ušklíbne) A vyléčil jste se?
Rogožin Nevím. Před odjezdem mi doktor Schneider prozradil jednu svou myšlenku, dost zvláštní. Prý s určitostí došel k názoru, že jen tvář a vzrůstem vypadám jako dospělý, že však duší, charakterem a snad ani rozumem dospělý nejsem a tak že i zůstanu.
- Rogožin** To vás tedy moc nevléčili. *(Neubrání se úsměvu)* Hehe! Vyhodil jste nadarmo peníze – a my jim tady věříme.
- Myškin** Dva roky mne tam vydržoval pan Pavliščev, ale zemřel. Psal jsem pak generálové Jepančinové, to je moje příbuzná, vzdálená – ale neodpověděla. Nikdy mě ani nenapadlo, že opustím Švýcarsko. Najednou přijde dopis a jsem na cestě. Můj osud se možná zcela změní, ale to není to hlavní. Teď jedu mezi dospělými lidmi, ale umínil jsem si být ke všem zdvořilý a upřímný. Snad i tady mě budou pokládat za dítě – ale ať!
- Rogožin** Jste tedy něco jako idiot.
Myškin Opravdu jsem stonal, že jsem byl skoro idiot. ale jaký jsem dnes idiot, když sám vím, že mě za něho pokládají? Přijdu někam a myslím si: tady mě mají za idiota, ale já jsem přece rozumný a oni o tom nemají zdání.
- Lebeděv** *(který doposud rozhovor pozorně sledoval)* Račte dovolit – s kým máme tu čest?
- Myškin** Kníže Myškin. Lev Nikolajevič Myškin.
Lebeděv Kníže Myškin? Neznám, prosím. I když jméno je dozajista historické.
- Myškin** Samozřejmě, knížata Myškinové dnes už vůbec nejsou. až na mě... A generálová Jepančinová – jak ta se ocitla

mezi kněžnami Myškinovými, nevím – ta je vlastně také poslední svého druhu.

Lebeděv Poslední svého druhu – to se vám povedlo!

Rogožin A to jste tam u toho profesora i studoval?

Myškin Ano, studoval.

Rogožin To já se neučil nikdy ničemu.

Myškin Já také jen sem tam něco. Pro nemoc mě neuznali schopného studovat soustavně.

Rogožin Znáte Rogožinovy?

Myškin Ne, neznám. Já v Rusku málokoho znám. Vy jste Rogožin?

Rogožin Ano, Parfen Rogožin.

Lebeděv Parfen? Snad ne z té rodiny Rogožinových?

Rogožin Ano, právě z té.

Lebeděv Jak, opravdu? Opravdu jste ten slavný potomek Semjona Rogožina, který se před týdnem odebral na věčnost a zanechal po sobě dva a půl milionu v hotovosti?

Rogožin Jak víš, že dva a půl milionu? Jedu ze Pskova div ne bosý.

Lebeděv A teď vám spadne do klína milíonek, přinejmenším milíonek.

Rogožin Co je ti po tom? Tobě nedám ani groš, i kdyby ses na hlavu postavil!

Lebeděv Taky že to udělám, taky že se postavím!

Rogožin Nedám ti nic, i kdybys kolem mě celý týden tancoval.

Lebeděv Nedávej, Parfene, nedávej! Ale tancovat budu. Ženu, děti opustím a budu ti křepčít. Po hlavě budu skákat! Dopřej mi tu radost!

Rogožin Fuj! (*K Myškinovi*) Před pěti týdny jsem utekl od otce do Pskova k tetě. S ubohým uzlem tak jako vy. Tam jsem měsíc ležel v horečce – a on zatím umřel. Mrtvička ho klepla. Dej mu Pánbůh věčnou slávu, ale tenkrát mě div nezabil! Kdybych neutekl, zabil by mě.

Myškin Něčím jste ho rozhněval?

Rogožin Kvůli Nastasje Filipovně jsem otce rozčílil.

Lebeděv Kvůli Nastasje Filipovně?

Rogožin Ty ji stejně neznáš.

Lebeděv Znáám! Kohopak Lebeděv nezná? Copak to není právě ta Nastasja Filipovna, kvůli které vás otec ráčil zmlátit jak psa? Urozená dáma, svého druhu kněžna, co se stýkala s jistým velevýznačným boháčem Tockým, který je rovněž důvěrně spřátelen s generálem Jpančinem?

Rogožin Prevít zatracená. Doopravdy všechno ví.

Lebeděv Všechno ví! Lebeděv všechno ví.

Rogožin Jdu vám takhle, kníže, po Něvském, tři roky staré šaty po otci na sobě. A tu vyšla z průjezdu ona a vsedla do kočáru. A ve mně se všechno rozhořelo! „Ta není pro tebe,“ slyším, „je to kněžna, Nastasja Filipovna, přijmením Baraškovová, a žije s hrabětem Tockým.“

Lebeděv Jenomže ten teď neví, jak by se jí zbavil. Chlap, je zrovna v letech na ženění, bylo mu pětapadesát a chce si vzít jinou petrohradskou krasavici, dceru generála Jpančina Alexandru. –

Rogožin Ráno mi nebožtík otec dal dvě směnky, každou na pět tisíc a povídá, prodej je, zaplatíš splátku a zbytek přineseš. Směnky jsem prodal, peníze vzal, ale rovnou do klenotnictví vybrat pár náušnic, v každé briliant jako ořech. Poslal jsem je Nastasji Filipovně jako památku na první setkání. Fotr mě tenkrát zamkl a celou hodinu mlátil. A pak? Zajel si, „šedivec“, k Nastasji, k zemi se jí klaněl, prosil a plakal, až nakonec přinesla krabičku s brilianty a hodila mu je pod nohy. „Tady máš, dědku, teď jsou mi daleko milejší, když vím, co pro ně Parfen musel vytrpět.“ No a já mezitím sedl na vlak a ujížděl do Pskova.

Lebeděv Zato teď, teď Nastasja Filipovna něco uvidí! Kdepak tamty náušnice!

Rogožin Poslouchej, jestli si dovolíš o Nastasji slůvko, tak tě spráskám jako psa!

Lebeděv Spráskáš, ale nezapudíš! Zbil a tím si v paměť vštípil. Podívejme, už jsme tady.

Rogožin Oblíbil jsem si tě, kníže. Snad proto, že jsem tě potkal v takovéhle chvíli. Ale potkal jsem i toho a jeho jsem si neoblíbil. Přijď ke mně, obleču tě do kožichu a pojedeme k Nastasji Filipovně. Přijedeš?

Lebeděv Neodmítejte, kníže! Neodmítejte a nepromeškejte.

Myškin Příjdu rád a děkuji vám, že jste si mě oblíbil. Vy jste se mi taky zalíbil, zvlášť když jste vyprávěl o těch náušnicích. Možná, že přijedu ještě dnes. Nemám v tuto chvíli skoro ani kopějku.

Rogožin Peníze budou k večeru, přijď!

Lebeděv Budou, budou, do setmění budou!

Rogožin A co ženské, potrpíte si na ně, kníže? Ven s tím!

Myškin Já přece ... Snad to nevíte, ale já kvůli své vrozené chorobě vlastně ženy vůbec neznám.

Rogožin No když je to tak, to jste hotový prostáček boží, – a takové má Bůh rád!

Lebeděv Takové má Bůh rád!

Rogožin (*k Lebeděvovi*) A ty plav za mnou, vráno.

(Předpokoj – byt Jepančtinových)

- Jepančtin** Myškin?
Gaňa Ano, pane generále, kníže Myškin.
Jepančtin Nevidím žádný důvod, proč ho přijímat.
Myškin Nepřicházím v žádné neobvyklé věci, rád bych se prostě s vámi seznámil.
Jepančtin Nevidím mezi námi... jak bych to řekl, žádný společný důvod.
Myškin Důvod není naprosto žádný a společného je ovšem málo. I když jsem kníže Myškin a vaše manželka pochází z našeho rodu, není to samozřejmě důvod... Ale řekl jsem si, jsou to téměř příbuzní, zajdeš nejdřív k nim, snad si budeme navzájem i užiteční, jsou-li to dobří lidé. Mám i jistou záležitost a nevím, kam se s ní obrátit.
Jepančtin Dovolte, kníže, abychom si ujasnili vše najednou: o přibuzenství nemůže být mezi námi ani řeč, i když by mi bylo velikou ctí.
Myškin Myslel jsem, že to tak dopadne. Snad to tak musí být... sbohem a odpusťte. (*Chce odejít*)
Jepančtin (*Jepančtin náhle jako by uviděl svého hosta jinýma očima, když si všimne upřímného Myškinova úsměvu*)
(docela jiným hlasem) Víte co, kníže, moje žena by možná ráda uviděla svého jmenovce. Jste-li skutečně takový, jak se zdáte, bude snad i příjemné seznámit se s vámi blíž. Kolik je vám vlastně let, kníže?
Myškin Šestadvacet.
Jepančtin Myslel jsem, že mnohem méně. Máte nějaký majetek? Nebo hodláte přijmout nějaké zaměstnání? Odpusťte, že se tak ptám.
Myškin Naopak, já si vaši otázky velmi cením a naprosto ji chápu. Zatím nemám žádné jmění ani zaměstnání, mám ale jistou naději a potřeboval bych se s někým poradit.
Jepančtin Máte nějaké nadání, schopnosti, myslím takové, které skýtají obživu? Zase mi odpusťte.
Myškin Ne, neomlouvajte se. Myslím, že nemám ani nadání, ani zvláštní schopnosti. Naopak, jsem přece nemocný a nestudoval jsem soustavně, ale přečetl jsem mnoho ruských knih.
Jepančtin Umíte psát bez chyb?
Myškin Snad právě k tomu mám nadání. Dovolíte mi, abych vám něco napsal na zkoušku?

- Jepančtin** Líbí se mi vaše ochota, kníže. Gaňo, dej knížeti papír.
Gaňa Račte, prosím, sem.
Jepančtin (*ke Gaňovi, který vytáhl z aktovky zároveň fotografii velkého formátu*) Co je to?
Gaňa Nastasja Filipovna. Právě teď mi ji darovala, když jsem jí byl přítel. Nezapomněl jste, doufám, na dnešní večer?
Jepančtin Samozřejmě přijdu. Má přece narozeniny. Víš, Gaňo, řeknu ti vše. Ráno slíbila Tockému i mně, že dnes řekne poslední slovo: buď si tě vezme, nebo ne.
Gaňa Dnes?
Jepančtin Naléhali jsme, až jsme to z ní vynutili.
Gaňa Ponechala mi přece plnou svobodu volby.
Jepančtin Snad bys...?! Teď, Gaňo, měj přece rozum. Spoléhám na tebe.
Gaňa Matka pořád pláče, sestra se vzteká, ale já jim nakonec na rovinu řekl, že jsem pánem svého osudu.
Jepančtin Nechápu, jak někdo může Nastasji Filipovně něco vyčítat? Že žila s Tockým? Vždyť je to taková hloupost!
Myškin (*přináší napsané, když před tím poslouchal závěr rozhovoru*) Tak tohle je Nastasja Filipovna?
Jepančtin Vy znáte Nastasju Filipovnu?
Myškin (*se smíchem*) Ano, jsem v Rusku několik hodin a už znám takovou krasavici. Ve vlaku jsem o ní slyšel... od Parfena Rogožina.
Jepančtin To je ten kupecký synek? Slyšel jsem tu historku s náušnicemi.
Gaňa Aby z toho nebyla nějaká komplikace.
Jepančtin Snad se nebojíš jeho milionu?
Gaňa (*k Myškinovi*) Co myslíte, kníže, je to solidní člověk ten Rogožin, nebo jen takový výtržník?
Myškin Měl jsem dojem, že je v něm mnoho vášně, dokonce jakési chorobné vášně.
Jepančtin Takový jste měl dojem?
Myškin Ano.
Gaňa Do večera se ještě může všechno změnit. Podle toho, co si zrovna vezme do hlavy.
Jepančtin Tockij se už rozhodl. Jde jedině o tvůj prospěch! Chceš si ji vzít, nebo nechceš? Nikdo tě do ničeho nenutí!
Gaňa (*polohlasem, spíš pro sebe*) Ale chci.
Jepančtin (*chopí se Myškinova písma, aby zakryl nejistotu*) Podívej, Gaňo, to je talent! (*Čte*) „Bohabojný opat Pafnutij podepsal vlastní rukou.“
Myškin To je podpis opata Pafnutije podle kopie ze čtrnáctého století. Všichni ti staří kněží se nádherně podepisovali.

- Tady jsem zas použil oválné francouzské písmo z minulého století.
- Jepančín** Příteli, vy nejste krasopisec, vy jste hotový umělec!, vid, Gaňo? Od hodiny si můžete vydělávat pětatřicet rublů měsíčně... Ale k věci, kníže. Opravdu, rád bych vám trochu pomohl. Najdu vám místo v kanceláři a pokud jde o další, v domě tuhle mého mladého přítele Gavriila Ivolgina pronajímají pokoje se stravou i s obsluhou lidem s dobrým doporučením. Doufám, Gaňo, že nemáš nic proti tomu, aby u vás kníže bydlel?!
- Myškin** Ani nevím, jak bych vám poděkoval! Pan Rogožin mě sice pozval...
- Jepančín** Rogožin? Radím vám otcovsky, kníže, abyste na Rogožina zapomněl! Ale promiňte, řeknu teď o vaší návštěvě své ženě. Hledte se jí zalíbit, může vám být velmi užitečná. *(Odchází)*
- (Myškin políbí portrét)*
- Gaňa** *(k Myškinovi)* Tak vám se tahle žena líbí, kníže?
- Myškin** Pozoruhodný obličej. Tváří se vesele, ale velmi trpěla. Je to hrdá tvář, strašně hrdá... Jenom nevím, je-li dobrá.
- Gaňa** Oženil byste se s takovou ženou?
- Myškin** Nemohu se ženit, jsem nemocný.
- Gaňa** A Rogožin by si ji vzal?
- Myškin** Ten by si ji vzal ještě dnes. Ale za týden by ji možná zabil. *(Gaňa se zachvěje tak, že kníže div nevykřikne)* Co je vám?

OBRAZ 3.

3.1 *(Obývací pokoj Jepančínových, Jepančín, Jepančínová a jejich dcery: Alexandra, Adelaida a Aglája se velice baví tím, co jim právě řekl otec o Myškinovi)*

- Jepančínová** Přijmout? Přijmout ho hned teď?
- Adelaida** V jeho případě není potřeba počínat si obřadně.
- Alexandra** Záleží jen na tom, jestli chceš vidět svého vzdáleného příbuzného.
- Aglája** Prý je to učiněné dítě.
- Adelaida** A měl jakési chorobné záchvaty.
- Aglája** Přišel sem rovnou z vlaku, ze Švýcar!
- Jepančín** Chci mu v kanceláři opatřit nějaké místo a vás prosím, abyste ho zatím pohostily, protože má tuším i hlad.
- Jepančínová** Záchvaty? Já žasnu!
- Jepančín** Ty mívá zřídka, a přitom je to hotové dítě, má i vzdě-

- lání. Chtěl jsem vás poprosit, abyste ho trochu vyzkoušely, přece jen bych rád věděl, k čemu má vlohy.
- Jepančínová** Vy-zkou-še-ly?
- Jepančín** Ostatně, dělej jak chceš, chtěl jsem se ho jen ujmout a uvést k nám do rodiny, když je to tvůj jmenovec a možná i příbuzný.
- Jepančínová** Uvést k nám? Ze Švýcar? A ještě k tomu záchvaty.
- Alexandra** Samozřejmě, mamá, když má po cestě hlad, proč bychom ho nenakrmily.
- Adelaida** A k tomu ještě dítě!
- Aglája** Dalo by se s ním hrát na slepou bábu.
- Jepančínová** Na slepou bábu?
- Adelaida** Mamá, přestaňte s tou komedií a pozvěte ho dál, prosím!
- Jepančínová** Ale jen s podmínkou, že se mu při jídle uváže ubrousek kolem krku. Je při těch záchvatech alespoň klidný?
- Jepančín** Naopak, je velmi dobře vychovaný a má pěkné způsoby. *(Přivádí a představuje Myškina)* Tady, prosím, doporučuji vaší přízni posledního knížete z rodu Myškinů. Snídaně je připravena, kníže, prokažte nám tu čest... Ale mně laskavě omluvte, opozdil jsem se...
- Jepančínová** Víme, kam spěcháte!
- Jepančín** Spěchám, miláčku, velmi spěchám... a dejte mu své památničky, ať vám do nich něco napíše, má nádherný rukopis. Napsal mi: Bohabojný opat Pafnutij se vlastní rukou podepsal... tak na shledanou!
- Jepančínová** Pafnutij? Jaký Pafnutij?
- Jepančín** Ano, miláčku, za starých dob žil opat toho jména... a já běžím k hraběti, dávno na mě čeká. Na shledanou, kníže!
- Jepančínová** Však vím, kdo je ten hrabě...! O čem to byla řeč?! Ach ano, opat.
- Myškin** Opat Pafnutij.
- Jepančínová** Pafnutij? To je zajímavé, a co dál?
- Myškin** Žil ve čtrnáctém století, byl představeným poustevny na Volze. Podepsal jistou listinu, a to písmo se mi tak zalíbilo, že jsem si je nacvičil.
- Jepančínová** Aglájó, pamatuj si: Pafnutij, nebo si to raději poznamenej, já všechno zapomenu. Ostatně, myslela jsem, že to bude zajímavější. Kdepak je ten podpis? Hned pro něj pošlete, ať ho sem přinesou!
- Alexandra** Ale mamá, raději se dáme do jídla, už musí mít hlad.
- Jepančínová** Dobrá, pojďte, kníže. Máte veliký hlad?
- Myškin** Ano, právě jsem pocítil hlad, velmi vám děkuji.

- Jepančinová** To je pěkné, že jste tak zdvořilý, a vůbec vidím, že nejste takový, jak mi vás vyličili. Snad ani ubrousek nepotřebuje. Kníže, vážali vám při jídle ubrousek?
- Myškin** Když mi bylo asi pět let.
- Jepančinová** A co záchvaty?
- Myškin** Záchvaty? Záchvaty teď mívám zřídka.
- Jepančinová** (*k dcerám*) Docela pěkně mluví. Jezte kníže, vyprávějte. Chci vědět všechno... jak umíte vyprávět.
- Adelaida** Mamá, to přece nejde, takhle z ničeho nic.
- Aglája** Nic bych neřekla, kdyby mě někdo nutil.
- Jepančinová** Proč? Co na tom je? Vypravujte o Švýcarsku.
- Myškin** Když mě odváželi z Ruska, prodělal jsem několik záchvatů a upadl jsem do těžké otupělosti. Vzpomínám si, že jsem z těch mrákot procitl jednoho večera v Basileji. Probudilo mě hýkání osla na náměstí.
- Jepančinová** Osla? To je zvláštní.
(*Dcery se tomu smějí*)
Ostatně nic zvláštního na tom není, některá z vás se do osla ještě zamiluje.
- Myškin** Najednou se mi v hlavě docela vyjasnilo. Od té doby mám osly velmi rád.
- Jepančinová** Proč se pořád směješ, Aglájó? Vidělaš ho na vlastní oči?
- Aglája** Osla jsem viděla, mamá.
- Jepančinová** Omluvte je, kníže, v jádru nejsou zlé. Jsou jen lehkomyslné, ztřeštěné a nerozumné.
- Myškin** Osel je dobrý, užitečný pomocník.
(*Dcery mají záchvat smíchu*)
- Jepančinová** A vy jste také dobrý, kníže?
(*Dcery opět propuknou v hurónský smích, až padají*)
- Myškin** To je krásné, že se smějete.
- Jepančinová** Vidím, že jste opravdu dobrý mladík, ale já jsem také dobrá, a to je má jediná chyba... Pojď jsem, Aglájó, a polib mě!
- Aglája** (*jde k matce a líbá jí ruku a tvář*) Pokračujte, kníže, snad si vzpomenete na něco zajímavějšího, než byl ten osel.
- Adelaida** Stejně nechápu, jak může člověk tak na povel vyprávět, já bych to nedokázala.
- Alexandra** Ale kníže to dokáže. Vždycky mě zajímalo, jak lidé ztrácejí rozum a potom se opět uzdravují.
- Myškin** Jednou v Luzernu mě vezli po jezeře. Uvědomoval jsem si, že je krásné, ale přitom mi bylo strašně úzko.
- Adelaida** Nechápu, proč my se nemůžeme vypravit do ciziny.

- Myškin** Dva roky už marně hledám námět k obrazu. Najděte mi, kníže, nějaký námět!
- Myškin** V tom já se vůbec nevyznám. Řekl bych, že se stačí podívat a malovat.
- Adelaida** Tak já se asi neumím podívat.
- Jepančinová** Ják to, že se neumíš podívat, od čeho máš oči?
- Adelaida** Knížeti se přece taky otevřely oči až v cizině.
- Myškin** Nevím, jestli jsem se naučil dívat. Byl jsem tam téměř stále šťastný.
- Aglája** Šťastný? Vy dovedete být šťastný?
- Myškin** Zdálo se mi, že kdybych šel pořád rovně, až za tu čáru, kde se nebe stýká se zemí, našel bych tam rozluštění všeho a spatřil tam nový život, tisíckrát intenzivnější a krásnější, než u nás... Ale potom mě napadlo, že velký život lze prožít i ve vězení.
- Alexandra** Vy jste filozof, kníže, a přišel jste nás poučovat.
- Aglája** Tuhle chvályhodnou myšlenku jsem četla ve školní čítance, když mi bylo dvanáct.
- Myškin** Ohledně života v žaláři se nemusíme docela shodovat. Slyšel jsem ale vyprávět jednoho člověka, byl to jeden z pacientů mého doktora, jak byl vyveden s ostatními na popraviště, kde mu přečetli rozsudek trestu smrti zastřelením za politický přečin. Když je obešel kněz s křížem, zbývalo mu jen pět minut života. A těch pět minut mu připadalo jako celá věčnost. Dokonce měl ještě různé plány. Na rozloučení s přáteli si určil dvě minuty, další dvě minuty chtěl přemýšlet o sobě a potom se ještě naposled rozhlednout kolem sebe. Když nastaly minuty přemýšlení o sobě, chtěl si ujasnit, jak je to vlastně možné, že teď žije a existuje a za tři minuty z něho bude „něco“, „kdosi“, nebo „cosi“... Kdo tedy? A kde? Ze všeho nejvíc ho ale mučila představa: co kdybych nemusel zemřít! Každou minutu bych proměnil ve věčnost, každý okamžik bych odvažoval na vážkách, abych ho nepromarnil. Nakonec ho z té myšlenky popadla taková zlost, že už si přál, aby ho zastřelili co nejdřív.
(*Kníže se odmlčí na dobu až neúnosně dlouhou*)
- Adelaida** Skončil jste?
- Myškin** Prosim?
- Aglája** Ale proč jste nám to všechno vyprávěl?
- Myškin** Tak... vzpomněl jsem si na to.
- Alexandra** Patrně jste chtěl doložit, že nemáme podceňovat ani vtefinu a že pět minut může být někdy dražší než poklad.
- Adelaida** Jak to dopadlo s tím vaším přítelem?

- Myškin** V poslední chvíli mu změnili trest a darovali mu ten „nekonečný život“.
- Alexandra** A jak s tím bohatstvím potom naložil? Vážil pak na vahách každou chvilku?
- Myškin** Ne, vůbec tak nežil a hodně času promarnil. Nezlobíte se na mě?
- Adelaida** Proč?
- Myškin** Jako bych vás opravdu pořád poučoval.
- Aglája** Ať vám ukážou popravu nebo maliček, odvodíte z toho pro sebe chvalitebnou myšlenku.
- Jepančinová** Nechápu, proč se pořád zlobíš! Kníže vypráví krásně, ale smutně.
- Alexandra** Vypravujte nám raději, jak jste se zamiloval.
- Myškin** Nebyl jsem zamilovaný. Byl jsem šťastný jinak. Bylo jí dvacet a měla souchotě. Obchodní cestující vzal Marii s sebou, svedl a za týden opustil. Všichni po ní plivali, tenkrát už začala kašlat krev. Políbil jsem ji, protože mi jí bylo líto. Nepokládal jsem ji za hříšnou, ale snad nešťastnou. Brzy potom zemřela. Lidé se stydí mluvit o svých citech, a já vám tu otvírám své srdce a nestydím se. Chcete se mě zeptat, co jsem vyčetl z vašich tváří? Povím vám to rád. Vy, Adelaido, máte šťastnou tvář, ze všech nejmilejší. Jste veselá a nenucená, ale dovedete zavčas poznat lidské srdce. Vy, Alexandro, máte rovněž krásnou a milou tvář, ale něco vás tajně trápí. Máte v obličeji takový zvláštní odstín jako Holbeinova Madona v Drážďanech.
- Jepančinová** Tak co, milostslechny, myslely jste, že se ho ujmete jako chudinky a zatím je možná chytřejší než vy všechny tři dohromady.
- Alexandra** Ale neřekl jste nic o Aglaji, kníže.
- Myškin** Teď ještě nemohu říct nic. Snad později.
- Jepančinová** Proč? Nezaslouží si snad pozornost?
- Myškin** Ano, zaslouží. Jste neobyčejně krásná, Aglajo. Jste taková krasavice, že se na vás člověk bojí podívat.
(*Dcery to přejdou smíchem*)
- Adelaida** To je vše? A co povaha?
- Myškin** Krásu je těžko soudit. Krása je hádanka.
- Jepančinová** Je opravdu tak krásná, kníže?
- Myškin** Ano, je téměř tak krásná jako Nastasja Filipovna, ačkoli se jí vůbec nepodobá.
- Jepančinová** Jako k—d—o—o—o? Která Nastasja Filipovna? Vy jste ji viděl?!
- Myškin** Před chvílí Gaňa ukazoval generálovi její podobiznu.
- Jepančinová** Cože, on mu přinesl její podobiznu?

- Myškin** Nastasja Filipovna darovala dnes Gaňovi svou podobiznu a on ji přinesl ukázat.
- Jepančinová** Chci ji vidět! Kde je? Přineste ji sem. Řekněte, že se na ni chceme podívat.
(*Myškin odchází*)
- Adelaida** Je hodný, ale trochu prostoduchý.
- Aglája** Až přespříliš, takže je i trochu směšný.
- Alexandra** S našimi tvářemi si ale poradil chytře. Nezdá se mi tak prostoduchý.
- Jepančinová** Tak už dost! Myslím, že jste mnohem směšnější než on. Je prostoduchý a přitom se vyzná v nejušlechtilejších věcech. Docela jako já!
- 3.2** (*Ve vedlejším pokoji – Myškin, Gaňa*)
- Gaňa** (*rozčileně*) Podobiznu...? Taky jste nemusel žvanit, idiote!
- Myškin** Promiňte, bezděky mi to uklouzlo. Řekl jsem, že Aglája je téměř tak krásná jako Nastasja Filipovna.
- Gaňa** (*s úsměškem*) Nějak vám učarovala. (*Odmlčí se a potom jakoby osvícen náhlým nápadem*) Poslyšte, kníže, měl bych k vám jistou prosbu. Ony se teď na mne kvůli jistě zvláštní a také směšné okolnosti, kterou jsem ostatně nezavinil..., zkrátka myslím, že se na mne trochu hněvají, ale nutně bych teď potřeboval mluvit s Aglajou. Napsal jsem jí několik řádek. Odevzdejte jí to, prosím, teď hned, ale tak, aby to nikdo neviděl.
- Myškin** Není mi to zrovna milé.
- Gaňa** Pro mne je to zoufale nutné. Moc mi na tom záleží.
- Myškin** Snad jí to tedy odevzdám.
- Gaňa** Ale tak, aby to nikdo neviděl. Mohu se spolehnout na vaše čestné slovo?
- Myškin** Nikomu to neukážu.
- Gaňa** Dopis není zalepený.
- Myškin** Nebudu ho číst.
(*Vrací se a potká Aglaju samotnou*) Gaňa mě požádal, abych vám to odevzdal.
(*Aglája vezme dopis s náznakem výsměchu a odchází*)
- 3.3** (*Myškin podává Jepančinové podobiznu Nastasji Filipovny*)
- Jepančinová** Tak vy se obdivujete takovéhle kráse, kníže?
- Myškin** Ano.

Jepančinová Zrovna takové? Proč?
Myškin V té tváři je mnoho utrpení.
Jepančinová (*pokládá podobiznu na stůl, kam se hned naklání její dcery*) Nejspíš blouzníte.
Adelaida S takovou krásou je možné převrátit svět?
Jepančinová Zavolejte Gaňu, je v pracovně.
Alexandra Mamá!
Jepančinová Chci mu říct několik slov, nic víc. Víte, kníže, máme tu teď samé tajnosti. Začínají tu nějaké námluvy a mně se vůbec nezdají.
Alexandra Co to říkáte, mamá!?
Jepančinová Co je ti potom? Tobě se snad zamlouvají? A kníže to může slyšet, jsme přece příbuzní. Říkají o mně, kníže, že jsem podivínka, ale já se nedám. Protože srdce je to hlavní a všechno ostatní je nesmysl. Ovšem rozum také potřebujeme! Nesměj se, Aglája, já si neodporuji: hlupačka se srdcem a bez rozumu je stejně nešťastná, jako hlupačka s rozumem a bez srdce.
Alexandra Tak proč jste tak nešťastná vy, mamá?
Jepančinová Předně proto, že mám tak učené dcery, to samo o sobě stačí. Uvidíme, jak budeš ty, Alexandro, šťastná se svým veleváženým chotěm.
(Vchází Gaňa)
Jepančinová Podívejme, další kandidát na ženění!
Gaňa Dobrý den.
Jepančinová Slyšela jsem, že hodláte uzavřít sňatek.
Gaňa Sňatek? Jaký sňatek?!
Jepančinová Ptám se vás, jestli se hodláte ženit.
Gaňa Ne... (*Letmo se podívá směrem k Agláji*) ... Já ne.
Jepančinová Řekl jste ne? To mi stačí, budu si pamatovat, že jste mi dnes, ve středu v poledne, odpověděl na mou otázku ne. Máme přece středu?
Aglája Zdá se, mamá.
Jepančinová Nikdy nevědí, jaký je den. A kolikátého.
Gaňa Sedmadvacátého.
Jepančinová Sedmadvacátého? To se mi z jistých důvodů hodí. Tak sbohem, máte jistě hodně práce. Nezapomeňte tady svou podobiznu. A pozdravujte svou nešťastnou matku.
(Spolu s Gaňou se chystá odejít i kníže Myškin)
Gaňa (*na odchodu*) Jdu teď domů, kníže. Máte-li ještě v úmyslu ubytovat se u nás, dovedu vás tam.
Aglája Počkejte, kníže. Napište mi ještě něco do památníku.
(Jde pro památník)

Gaňa To je vaše práce. To vy jste jim vyžvanil, že se chci ženit! Žvanile!
Myškin Ujišťuji vás, že se mýlíte. Ani jsem nevěděl, že se chcete ženit.
Gaňa Slyšel jste, že se dnes u Nastasji Filipovny všechno rozhodne. Jak jinak by se to dozvěděly!

3.4
Aglája (*přichází s památníkem*) Tady, kníže, vyberte si stránku a něco mi tam napište. Pero je nové.
(Gaňa na odchodu)
Myškin Co mám napsat?
Aglája Jste připraven? Pište: Kupčit se sebou nikdy nedám. A připište rok, den a měsíc. Dejte mi to. Výborně, máte překrásné písmo. Počkejte, chci vám dát něco na památku.
(Aglája si Myškina odvede stranou a podává mu Gaňův dopis)
Myškin Čtete! Určitě vím, že jste to nečetl a že nemůžete být důvěrníkem toho člověka. Čtete, přejí si to:
(čte) Dnes musím dát své neodvolatelné slovo. Neodvažuji se v nic doufat, řeknete-li „všechno skončuj“...
(Nemůže to dále přečíst)
Aglája (*mu dopis vytrhne a dočte ho*) Zachráníte mne před zkáзой.
Myškin A jakou mu vzkazujete odpověď?
Aglája Přirozeně žádnou. To je nejlepší odpověď. Je to nízký člověk, nedokáže se vzdát jistého pro nejisté. Chce, abych mu výměnou za těch pětasedmdesát tisíc dala naději na sebe! Mějte se před ním na pozoru, nikdy vám neodpustí, že mu teď vrátíte jeho dopis.
(Myškin dopis vezme a odchází za Gaňou)

3.5
Gaňa Co vám řekla? Kde máte odpověď?!
Myškin (*podává mu jeho dopis*)
Gaňa Cože, vy jste ho ani neodevzdal?
Myškin Promiňte, dala mi dopis, abych ho přečetl, a pak vám ho vrátil.
Gaňa Pře-če-tl? Vy jste ho četl?
Myškin Četl.
Gaňa Ona vám ho dala číst?!
Myškin Bez jejího vyzvání bych ho nečetl.
Gaňa To není možné. Sám jste si ho přečetl?!

Myškin Je mi to opravdu líto, že vám to působí nepříjemnost.
 Gaňa Něco mi ale vzkázala?!
 Myškin Řekla, že žádná odpověď je nejlepší odpověď.
 Gaňa Tak takhle je to tedy! Ona se sebou kupčit nedá, ale já ano! Uvidíme! A jak to, že vy, idiot, dvě hodiny po seznámení u ní požíváte takovou důvěru?!
 Myškin To vám vysvětlit neumím.
 Gaňa Ztracený idiote!
 Myškin Musím vás upozornit, Gaňo, že jsem byl skutečně nemocen, že jsem byl bezmála idiot, ale teď už jsem zdrav, a proto je mi dost nepříjemné, když mě někdo do očí nazývá idiotem. Snad by bylo lepší, kdybychom se rozešli. Mám pětadvacet rublů a jistě si najdu nějaký nocleh.
 Gaňa *(změní tón)* Promiňte, kníže, prosím vás, promiňte. Vy dohromady nic nevíte, ale kdybyste věděl...
 Myškin Nemusíte se omlouvat. Chápu, že vám není zrovna lehkou.

OBRAZ 4.

(Myškinův pokoj a salon v bytě Ivolginových)

4.1

Myškin

(rozhlíží se po pokoji, kam byl před chvílí uveden. Otevřou se dveře, objeví se Ferdýščenkova hlava)

Ferdýščenko Ferdýščenko.

Myškin Prosím?

Ferdýščenko Ferdýščenko. Bydlím tady vedle. *(Se samozřejmostí si prohlíží Myškinův pokoj)*

Myškin Chcete se se mnou seznámit?

Ferdýščenko E-ech! Máte peníze?

Myškin Málo.

Ferdýščenko Kolik?

Myškin Pětadvacet rublů.

Ferdýščenko Ukažte! *(Vezme bankovku a prohlíží si ji proti světlu)* Je divné, proč ty bankovky tak hnědnou. *(Vrací mu ji)* Přišel jsem vás upozornit, abyste mi nepůjčoval peníze, protože vás o to určitě požádám. Máte v úmyslu jim tu platit?

Myškin Ano.

Ferdýščenko Já ne. – Generála jste už viděl?

Myškin Ne.

Ferdýščenko Avis au lecteur, malé upozornění... Dokonce i ode mne si generál Ivolgin vypůjčuje...
(Chystá se odejít, ale ještě se obrátí)

Řekněte mi, copak se dá žít s příjmením Ferdýščenko?

(Ve dveřích se potkává s generálem Ivolginem)

Ivolgin *(zahledí se na Myškina)* Ano, je to on! Jako by stál živý přede mnou! Slyším, jak tu vyslovují mně známé a drahé jméno. Ráčíte být kníže Myškin?

Myškin Ano, jsem.

Ivolgin *(představuje se)* Nešťastný generál ve výslužbě Ivolgin. Tak to jste vy, syn mého nejdražšího přítele. Na rukou jsem vás hýčkal, když jste byl takhle malý.

Myškin Opravdu? Můj otec zemřel již před dvaceti lety.

Ivolgin Tak dvacet let už je tomu, chudák Nikolaj Petrovič!

Myškin Ale můj otec byl Nikolaj Lvovič.

Ivolgin No vždyť říkám. Sloužili jsme spolu v Bělomirském pluku.

Myškin Myslel jsem, že můj otec sloužil ve Vasilkovském.

Ivolgin No ano, těsně před smrtí jsem ho dal přeložit. Byl jsem vášnivě zamilován do vaší matičky, ještě když byla nevěstou. Nevěstou mého starého přítele. Jednou ráno ke mně váš otec přijde, vytáhne dvě pistole, nabijeme je. Přiložíme si je navzájem k srdci a hledíme si do očí. Najednou nám oběma vytrysknou slzy a padneme si do náruče. Kníže volá: Je tvá! A já volám: Je tvá! *(Zazpívá)*

Nevolej zpět
 vzpomínky marné
 těch krásných dní
 těch jasných dní
 nenavrátíš.

Zkrátka..., přišel jste k nám bydlet. Peníze máte?

Myškin

Ivolgin

Dvacet pět rublů.
 Výborně, zaplatíte tedy hned. *(Bere peníze)* Poměry nás nutí, abychom pronajímali pokoje, je to neslýchaný úpadek. U mne, který se měl stát generálguvernatorem! Vidíte, a zatím se v mém domě schyluje k tragédii!!

Myškin

Ivolgin

(tázavě zvedne hlavu)
 Má být uzavřen sňatek, a to sňatek velmi zvláštní. Mezi pochybnou ženou a mým synem, který se mohl stát i komořím. A takovou osobu chce přivést do rodiny. kde je moje dcera i moje žena! Ale dokud jsem tu já, nepřekročí náš práh. Lehnu si tam a jen přes mou mrtvolu!
(Zaklepání, ve dveřích se objeví generálova žena Nina)

Ivolginová

Ivolgin

Kníže, pojdte prosím za mnou.
 Jen si pomysli, miláčku, ukázalo se, že jsem knížete

- jako malé dítě choval na rukou. Copak ty se nepamataješ na nebožtíka Nikolaje Lvoviče?
- Ivolginová** Nepamatuji se na něho. Pojďte, Varja připravila oběd. *(Přecházejí do salonu, generál první, generálová cestou na chvíli Myškina zadržít)* Promiňte, kníže, o jednu věc bych vás prosila: Kdyby se můj muž na vás obracel kvůli placení nájemného, řekněte, že jste se už vyrovnal se mnou.
- Myškin** Jistě. Neobávejte se.
- 4.2 *(Přecházejí do salonu; sedí tam Varja a prohlíží si podobiznu Nastasji Filipovny, kterou nechal Gaňa ležet na stole. V salonu je i Pticyň, Gaňa a generál, později Ferdýščenko)*
- Ivolginová** To je Varja, moje dcera. *(Seznamují se)*
- Varja** Vítám vás, kníže. *(K matce)* To je její podobizna. Dnes večer se má mezi nimi všechno rozhodnout.
- Ivolginová** Cože, dnes večer?
- Gaňa** *(vytrhne jí podobiznu)* Kde jste ji vzali? Copak se neumíte ovládnout?! Kníže zase žvanil?!
- Myškin** Ujišťuji vás, Gaňo, že jsem mluvil mnohem míň, než se domníváte.
- Varja** Pticyň mi to řekl. Vím všechno.
- Ivolginová** Promiňte, kníže, máme starosti.
- Varja** Jakmile sem vkročí, odejdu. S takovou ženskou nebudu pod jednou střechou. Nebudu.
- Gaňa** Seš darebák, Pticyne!
- Pticyň** Je to moje vina, Gaňo, jenom moje. Ale nač to tajit, když už je v podstatě rozhodnuté.
- Ivolginová** Máte pravdu, jestli je o všem rozhodnuté, nebudu se už na nic vyptávat. Nebudou už ani slzy, ani prosby. Z mé strany už ne.
- Varja** Jakmile sem vkročí, odejdu a slovo dodržím.
- Gaňa** Z umíněnosti, co? Taky jen z umíněnosti se nevdááš!
- Ivolginová** Čím tě mohla takhle zaslepit? Vždyť ty ji ani nemiluješ!
- Gaňa** *(k Varji)* Můžeš odejít třeba hned! Táhni, už nemám chuť se na vás dívat!
- Varja** Zahodit se s takovou..., takovou...
- Gaňa** Kurvou, co?
- Ivolginová** Gaňo!
- Gaňa** Co ti je do toho! Já si můžu dělat co chci. Kašlu na vás! *(Myškin sledoval celý výjev a hledá vhodný okamžik jak odejít, mezitím je také slyšet klepání na dveře)*

- Gaňa** Á, kníže se nás konečně rozhodl opustit ... *(Vrhne se matce k nohám)* Maminko, přísahám že každý, kdo překročí náš práh, vám musí vzdávat nejvyšší úctu.
- 4.3 *(Myškin je už v té chvíli na chodbě, kde slyší silné klepání na dveře, po vteřině váhání se rozhodne otevřít)*
- Nastasja Filipovna** *(energicky, s jistou netrpělivostí a rozčilením z dlouhého čekání vejde a odhodí svůj kožich, Myškina považuje za sluhu)* Když už jsi líný spravit zvonek, můžeš aspoň sedět u dveří, abys slyšel, když někdo klepá.
- Myškin** *(udíveně, vůbec ho nenapadne, aby jí pomohl s kabátem)*
- Nastasja Filipovna** Teď ještě upustí kožich, nemehlo! Měli by tě vyhodit. Běž mě ohlásit!
- Myškin** *(v šoku, zvedne kožich a jde s ním ke dveřím)*
- Nastasja Filipovna** Kam jdeš s tím kožichem? Copak ses zbláznil? Co je tohle za idiota? ... Kam jdeš, koho ohlásíš?
- Myškin** *(zarazí se)* Nastasju Filipovnu.
- Nastasja Filipovna** Ty mě znáš? ... Nikdy jsem tě neviděla. Co je to tam za křik? *(Nečeká na odpověď)*
- Myškin** Hádají se. *(Vejde do salonu a ohlásí jí)* Nastasja Filipovna. *(Všichni zmlknou a ztuhnou, jako by nerozuměli)*
- Nastasja Filipovna** Máte pokažený zvonek. *(Snaží se mluvit bezstarostně a vesele – podává ruku Gaňovi, který k ní rychle přikročil)* Představte mě, Gaňo, prosím.
- Gaňa** *(představuje s rozpaky, neví jak to proběhne)* Nastasja Filipovna... moje matka... sestra Varja, Pticyň, její nápadník...
- Nastasja Filipovna** A kde máte podnájemníky? Pronajímáte přece pokoje? Vynáší to?
- Ivolginová** *(nejistě, rozpačitě)* Je s tím trochu práce, ale má to i své výhody.
- Nastasja Filipovna** *(ke Gaňovi)* Proč se tváříte tak zkroušeně, přišla jsem snad nevhod? *(Vstoupí generál Ivolgin)*
- Ivolgin** *(přehnaně, je trochu podnapilý)* Je to ona! Nemohu věřit svým očím! Nastasja Filipovna osobně!
- Nastasja Filipovna** *(se té situace chytá, přijímá hru a směje se)* To je určitě tatíček.
- Ivolgin** *(pateticky)* Generál Ivolgin. Starý nešťastný voják a otec rodiny, která se těší naději, že přijme do svého lůna takovou rozkošnou... *(Jeho postoj je nápadně vratký, Ferdýščenko mu podstrčí židli, na kterou dopadne)* Slyšel jsem, že můj syn...

Nastasja Filipovna Vy jste mi pěkný tatíček. Proč se u mne nikdy neukážete? Schováváte se sám, nebo vás schovává váš syn? Mě přece můžete navštívit, aniž byste někoho kompromitoval.

Ivolgin *(na židli, jako by všechny představoval)* Děti tohoto století a jejich rodiče.

Ivolginová *(se snahou dostat manžela pryč a předejít ostudě)* Omluvte ho, prosím, Nastasjo Filipovno. Právě ho volají.

Nastasja Filipovna Omluvit? Proč? Je přece ve výslužbě a je s ním legrace.

Ivolginová Určitě vás přijde navštívit, teď však potřebuje odpocinek.

Nastasja Filipovna Slyšela jsem, že jste zažil nějakou veselou historku... ve vlaku.

Varja Nepůjdete odsud, maminko?

Ivolginová Ne, Varjo, zůstanu do konce.

Ivolgin Je to hloupá historka, ani nestojí za vyprávění.

Nastasja Filipovna Ne, ne, ne, musíte nám ji povědět!

Ferdyščenko Ani já jsem ji ještě neslyšel. C'est-à-dire-nouveau?

Nastasja Filipovna Tak jak se to stalo?

Ivolgin No, jedu takhle vlakem, asi před rokem to bylo.

Varja Já jdu pryč!

Ivolgin Kouřím doutník a proti mně dvě dámy. S pejskem – muflíkem, do hrsti by se vešel. Najednou pozoruju, že se dámy nějak mračí, patrně kvůli doutníku. Pak se ta jedna dáma zvedne, bez nejmenšího upozornění, vytrhne mi ten doutník a vyhodí ho z okna. Tak já taky, beze slova, s tou nejvybranější zdvořilostí, vezmu toho psa jemně za obojek a šup s ním z okna za doutníkem. Jenom kvikl! A vlak si to uhání dál.

Nastasja Filipovna *(se smíchem)* Jste ukrutník!

Ferdyščenko Bravo! A vlak si to uhání dál.

Ivolgin Byl z toho trochu skandál. Od té doby nesmím k Japončinovým, ta dáma byla nějaká jejich příbuzná či co.

Nastasja Filipovna Vy jste tu taky, Ferdyščenko?

Ferdyščenko Ferdyščenko je všude. I v pekle najdete Ferdyščenka.

Nastasja Filipovna Když se tam zatoulám.

Ferdyščenko O tom nepochybují.

Nastasja Filipovna Pěkná historka, generále. Jen mi vysvětlete, jak je to možné, že jsem tu samou četla před týdnem v jednom časopise.

Ivolgin *(zarazí se, potom překotně reaguje)* Ujišťuji vás, že i mně se to přihodilo.

Nastasja Filipovna Navlas totéž?

Ivolgin Jistě, mně dokonce o rok dřív.

Gaňa Otče, prosím vás, pojďte se mnou ven, musím s vámi mluvit.

4.4 *(Ozve se naléhavě zazvonění. Gaňa jde otevřít, na chodbě je velký rozruch, přichází několik lidí v čele s Rogožinem, jeden z příchozích je Lebeděv)*

Rogožinův hlas Je tady, darebák.

Rogožin *(ve dveřích)* Buď zdrav, Gaňko, mizerko. Nečekal jsi Parfena Rogožina, co? *(Všimne si Nastasji Filipovny)* Je to tedy pravda?! Ty seš tady taky, kníže? *(Napětí plně neklidné zvědavosti)*

Gaňa *(se vzpomíná)* Co to má znamenat! Pánové, tady nejste v maštali, je tu má matka a sestra.

Rogožin Vidíme, že to je matka a sestra.

Lebeděv Je vidět, že tu jsou.

Gaňa Co chcete?

Rogožin Copak nepoznáváš Rogožina?

Gaňa Dejme tomu, že jsem se s vámi někde potkal.

Rogožin Přišel jsem si tě koupit, Gaňko. Celého! Všechny vás koupím, když budu chtít! Je to pravda, že se máš ženit? Berete si ho, Nastasjo Filipovno, nebo ne?

Nastasja Filipovna Zdá se, že pro jeho rodinu nejsem dost dobrá.

Rogožin *(se smíchem)* Ne?! Já to věděl! Koupím ho za sto rublů, a když mu dám tisícovku nebo tři, uteče rovnou od oltáře a nevěstu mi nechá. Že je to tak, Gaňko?

Gaňa Seber se a táhni!

Lebeděv *(horlivě něco šeptá Rogožinovi)*

Rogožin *(položí před Nastasju Filipovnu balíček peněz)* Tady je osmnáct tisíc.

Lebeděv *(se mu snaží naznačit, že je to hodně)*

Rogožin *(k Lebeděvovi)* V tomhle jsi, brachu, hlupák. Nevíš, s kým máš tu čest.

Nastasja Filipovna Osmnáct tisíc za mě? Chudáku!

Rogožin Čtyřicet! ...Tak tedy sto! Ještě dnes seženu sto tisíc! Pticej, založ mě, namastíš si kapsu!

Pticyň Neblázni, nevíš, kde jsi? Dají tě vyvést.
 Rogožin Peníze budou! (*K Pticyňovi*) Ty kůže lichvářská, připočítej si kolik chceš, ale do večera mi obstaráš sto tisíc!
 Ivolgin (*se vztýčí z křesla, rozčilený, téměř na infarkt*) Co to má vlastně znamenat?
 Rogožin Pojď, starý, ožereš se s námi.
 Varja Copak se mezi vámi nenajde nikdo, kdo by tu nestydatou ženskou vyhodil?
 Nastasja Filipovna To myslíte mě? (*Směje se*) A já vás přišla pozvat na své narozeniny.
 Gaňa (*chytne Varju za ruku, agresivně*) Cos to řekla?
 Varja Přijela zostudit tvůj dům, ty hlupáku! (*Plivne mu do obličejů*)
 Nastasja Filipovna Výborně, blahopřeji vám k takové nevěstě, Pticyne.
 Gaňa (*napřáhne ruku, aby Varju udeřil, ale zachytí ho Myškinova ruka, Gaňa pustí Varju a uvolněnou rukou vši silou praští Myškina*) Věčně se mi bude plést do cesty?!
 Myškin (*klidně, ostatní zaraženi a v šoku*) To nic. (*Ke Gaňovi, na tváři má úsměv*) Budeš se za to stydět.
 Rogožin To tě bude mrzet, Gaňko! Udeřit takového beránka. Pojď, kníže, vykašli se na ně, uvidíš, jaké srdce má Rogožin!
 Nastasja Filipovna Řekl jste... kníže?
 Rogožin Kníže Myškin!
 Nastasja Filipovna On je kníže? A já s ním jednala jako s lokajem.
 Ferdýšenko (*snaží se jí ze zadu tiše šeptnout*) Je to idiot.
 Myškin (*k Nastasji Filipovně*) I vy byste se měla stydět. Vy přece nejste taková, jak tady předvádíte!
 Nastasja Filipovna (*zarazí se, znejistí*) Máte pravdu. Opravdu nejsem taková. (*Jde k matce, poklekne a políbí jí ruku*) Promiňte. Přijďte večer ke mně, prosím vás. (*Odchází*)
 Rogožin (*odchází se svými kumpány*) Prohráls to, Gaňko! Jdeme!

OBRAZ 5.

(*V Myškinově pokoji*)

Myškin (*sedí na pohovce, uplynula asi půlhodina po předchozích konfliktech, po zaklepání přichází Varja*)
 Varja Mohu dál?
 Myškin Jistě.

Varja Ráda bych se vás na něco zeptala, kníže.
 Myškin Prosím.
 Varja Vy jste znal Nastasju Filipovnu?
 Myškin Ne, neznal.
 Varja Jak jste na to přišel, že není taková...? Zdá se, že máte pravdu.
 Gaňa (*po zaklepání vstupuje do dveří*) Přišel jsem se vám omluvit, kníže, zachoval jsem se hanebně. Odpusťte mi.
 Myškin Netušil jsem, že byste byl schopný poprosit o odpuštění.
 Gaňa Ani já ne. (*Obejmou se*)
 Myškin (*ukazuje na Varju*) Také jí byste se měl omluvit.
 Gaňa Je to zbytečné, ona neumí odpouštět.
 Varja Odpouštím ti.
 Gaňa A pojeděš večer k Nastasji Filipovně?
 Varja Jestli na tom trváš?!
 Gaňa Vidíš přece, že je úplně jiná.
 Varja Víím, že není taková, ale podívej se, Gaňo, za koho tě ona má? I když políbila matce ruku, přece jen se ti vysmívala. To nestojí za těch pětasedmdesát tisíc! Ty ještě jsi schopný ušlechtilých hnutí, proto ti říkám: Nejezdi tam. To nemůže dobře dopadnout! (*Odchází*)
 Gaňa Řekněte mi, podle vás, stojí tohle trápení za pětasedmdesát tisíc rublů nebo nestojí?
 Myškin Myslím, že nestojí.
 Gaňa Takový sňatek – je hanebný?
 Myškin Velmi hanebný.
 Gaňa Tak abyste věděl, žením se; před chvílí jsem váhal, ale teď jsem se rozhodl.
 Myškin Jste si tak jistý, že si vás Nastasja Filipovna vezme?
 Gaňa Máte pravdu, pokládá mě za ničemu, protože si ji, milenkou Tockého, tak nepokrytě chci vzít pro peníze. Celý život mě bude pokládat za ošlapek, ale stejně mě bude mít ráda. Je každým coulem Ruska, věřte mi. Nezlobte se, že vám to říkám. Jste první slušný člověk, kterého jsem potkal. Snad poprvé za dva roky mluvím upřímně. Tady je hrozně málo čestných lidí... Vám je to k smíchu? Darebáci mají slušné lidi rádi.
 Myškin Už vás nebudu pokládat za darebáka. Vidím, že nejste zloduch, dokonce ani příliš zkažený. Jste jenom trochu slaboch a vůbec ne originální.
 Gaňa (*jízlivě se pousměje*) Neříkal vám otec o peníze?
 Myškin Ne.

- Gaňa Řekne si, ale nic mu nedávejte. Byl to přece také docela slušný člověk. (*Náhle se rozesměje*) Představte si, v tomhle věku si vydržíte milenkou. Co se na mne tak díváte?
- Myškin Překvapil mě váš upřímný smích. Opravdu, umíte se ještě smát docela jako dítě. I smířovat jste se přišel jako kluk.
- Gaňa Já vím, kníže, já do toho manželství nejdu z vypočítavosti. Jednám z vášně, protože mám před sebou důležitý cíl. Vy si myslíte, že sotva shrábnu pětasedmdesát tisíc, že si koupím kočár. Ne, dál budu nosit tři roky starý kabát. Pticyn spal v sedmnácti na ulici a dnes už má šedesát tisíc. Hlavní je vydržet do konce. Za patnáct let o mně budou říkat: Ejhle, Ivolgin, ruský Rothschild. Říkáte, že nejsem originální, ale není nic urážlivějšího než někomu říct, že není originální. Neráčil jste mě uznat ani za pořádného darebáka, ale až si vydělám peníze, hned budu na výsost originální. Myslím, že z nás budou buď přátelé, nebo nepřátelé. Kdo ví, možná, že jste můj nepřítel... (*Snaží se zažertovat*) Abych nezapomněl, kníže, tak se mi zdá, že se vám Nastasja Filipovna taky líbí?
- Myškin Ano, líbí se mi.
- Gaňa Snad nejste zamilovaný?
- Myškin N-ne.
- Gaňa Ale začervenali jste se. No, nechme toho. A víte, že je to ctnostná žena? Myslíte, že žije s Tockým? Kdepak, už dávno ne.

OBRAZ 6.

- 6.1 (*V předpokojí Nastasji Filipovny, vzadu tiše hraje malý orchestr*)
- Jepančín (*si připijí s Tockým sklenici vína*)
Doufám, že dnes večer všechno proběhne podle plánu, hrabě.
- Tockij Myslíte, že Gaňa necouvne?
- Jepančín V žádném případě, je to přece i v jeho zájmu. V tom mám naprostou jistotu. Ostatně mi to sám slíbil, dnes ráno jsem s ním mluvil.
- Tockij Nenajdu klid, dokud se Nastasja Filipovna neprovdá. Potom budu konečně moct uspořádat svůj život podle naší dohody.
- Jepančín Jste si tak jistý, že i ona dodrží slovo?

- Tockij Samozřejmě. Dostalo se jí dobrého vychování. Bylo jí čtrnáct, když jsem se jí ujal.
- Jepančín Jste zatvrzelý rozkošník, hrabě.
- Tockij Řekla, že těch sedmdesát pět tisíc přijme ne jako úplatek za dívčí zneuctění, které si nezavinila, ale jako náhradu za zkažený život.
- Jepančín Ale to snad...
- Tockij Beru všechnu vinu na sebe, generále. Nemůžu ovšem litovat svého prvotního hříchu. Ano, jsem zatvrzelý rozkošník a nedovedu se ovládat. Vy ostatně také ne. Tak na zdraví Nastasji Filipovny!

6.2 (*Myškinův pokoj*)

- Myškin Chtěl jsem vás poprosit, generále. Vy jste nikdy nebyl u Nastasji Filipovny?
- Ivolgin Já? Já že u ní nebyl! To říkáte vy mně? Kolikrát, kolikrát jsem tam byl.
- Myškin Možná byste mě mohl vzít s sebou na její narozeniny.
- Ivolgin Jako byste četl mé myšlenky, kníže. Váš nápad je svrchovaně plodný. Generál Ivolgin a kníže Myškin!
- Myškin Byl jsem jí sice představen, ale nepozvala mě.
- Ivolgin Proč bych nezavedl syna svého nejlepšího přítele do té okouzující společnosti. Seznámíte se s rozkošnou dámou. A ne s jednou, ale s několika. Tyto dámy jsou okrasou našeho města a společnosti. Pojdme! Kdo řekne Ivolgin, jako by řekl skála. Opři se o Ivolgina jako o skálu, říkali v eskadroně. Víte, příteli, že jsem ve svém nitru tak trochu básník?

6.3 (*Společnost v bytě Nastasji Filipovny, týž den večer*)

- Nastasja Filipovna Pánové, šampaňské, ať se trochu rozveselíte.
- Ferdyščenko Znám jedno skvělé, zbrusu nové petit jeu, společenskou hru. Zajímavé na ní je, že se hrála jen jednou, a to neúspěšně. Každý musí vypravovat o nejhorsím ze svých špatných kousků ve svém životě.
- Jepančín Zvláštní nápad.
- Pticyn Taková hra je spíš k pláči než pro zasmání.
- Tockij Prosím vás, pane Ferdyščenko, copak je možné hrát takovou hru? Ujišťuji vás, že takové věci vždycky končí fiaskem.
- Nastasja Filipovna Naopak, je to originální, milý hrabě. Co kdybychom to zkusili, panstvo, zábava stejně vázne. No tak, Ferdyščenko!

Ferdyščenko Nejhorší kousek, kterého jsem se v životě dopustil? Není nic lehčího, pánové! Ujišťuji vás ovšem, že nejsem zloděj, kradl jsem tenkrát, ani nevím jak. Vzal jsem bankovku a vložil do kapsy. Do podezření upadla služebná a já jsem dokonce na ni začal naléhat, aby se přiznala. Ještě ten večer jsem ty tři ruble propil.

Tockij To je psychologický případ a ne čin.

Nastasja Filipovna A co se stalo s tou služkou?

Ferdyščenko Hned příští den ji vyhodili.

Nastasja Filipovna A vy jste to dopustil?

Ferdyščenko No, prosím vás! Měl jsem snad jít a říct, že jsem to byl já?

Nastasja Filipovna Taková špinavost.

Jepančín Nejhorší skutky jsou vždycky špinavé.

Tockij Nenecháme toho?

Ferdyščenko Teď je řada na vás, hrabě!

Tockij Takovou hru zásadně odmítám!

Ferdyščenko To přece nejde... Slíbili jsme si...

Tockij Ale já vůbec nevím, který z mých skutků je ten nejhorší.

Nastasja Filipovna Já vám to připomenu. Teď je řada na mně, přátelé, slavím přece své narozeniny! Všechno, co tu vidíte, vše je dar zde přítomného hraběte Tockého. Když se ještě ucházel o mou lásku, býval obzvláště štědrý.

Tockij Dovoňte! Já protestuji!

Nastasja Filipovna Věděl, jak lehko člověk přepychu zvyká a jak těžko se ho později odříká.

Tockij Měla byste mít trochu ohledu... zrovna teď a před cizími lidmi.

Nastasja Filipovna Copak nejsme v milém, důvěrném kroužku? Chci pravdivě vylíčit svůj příběh.

Tockij Copak to jde, tak nejnepnou hrou ukončit věci cti a srdce? *(Ozve se zvonek a za dveřmi je Myškin s generálem Ivolginem)*

Nastasja Filipovna To jste vy... kníže?!

Ivolgin Uctivé poručení, generál Ivolgin a kníže Myškin.

Myškin Velice se omlouvám. Na vás je všechno dokonalé. I to, že jste hubená a bledá. Tak jsem toužil... já, odpusťte.

Nastasja Filipovna Neomlouvejte se, kníže, tím byste porušil všechnu svou zvláštnost a originalitu.

Jepančín Nečekal jsem od vás takové junáctví, kníže.

Gaňa *(zjevně nelibě nese Myškinův příchod)* Pozoroval jsem

dnes knížete celý den od okamžiku, kdy spatřil podobiznu Nastasji Filipovny, ostatně sám se mi k něčemu přiznal.

Nastasja Filipovna

(prudce a znenadání) Slíbila jsem, že tu dnes oznámím své rozhodnutí. Hrabě Tockij, generál Jepančín i Gaňa Ivolgin na mě jistě netrpělivě čekají. Chtějí mě provdat, co vy o tom soudíte? Udělám, co řeknete.

(Všichni ztuhnou, někteří zblednou, Gaňa znehybní jako socha)

Myškin

Za koho?

Nastasja Filipovna

Za Gaňu Ivolgina.

Myškin

(ticho) N—ne... nevdávejte se.

Nastasja Filipovna

Budiž, *(pánovitě a nijak vítězoslavně)* slyšeli jste, jak kníže rozhodl. To je j má odpověď. Šampaňské!

Tockij

Ale... vzpomeňte si, Nastasjo Filipovno, učinila jste slib zcela dobrovolně.

Jepančín

Co s tím má společného kníže? Co vůbec znamená kníže?

Nastasja Filipovna

On mi uvěřil na první pohled a já mu také věřím. V knížeti jsem prvně v životě našla člověka, který mi rozumí.

Gaňa

(s poněkud zkřivenými rty) Pak mi nezbývá, než vám poděkovat za *(ironicky)* mimořádnou ohleduplnost, kterou jste projevila v jednání se mnou.

Nastasja Filipovna

Pětasedmdesát tisíc... to jste chtěl říct. Ty peníze si hrabě ponechte a vemte na vědomí, že vám vracím svobodu zdarma. Dnes slavím své narozeniny a poprvé v životě patřím sama sobě. Generále, i vy si vezměte své perly, darujte je manželce, tady jsou. Zítřka, pánové, opustím tento byt. S večírky je konec. *(Prudce vstane, jako by se chystala k odchodu. Jeden přes druhého se jí snaží oslovit či zastavit, vysvětlit: Nastasjo Filipovno, Nastasjo Filipovno... celkový zmatek přeruší zazvonění zvonku)*

6.6

Pticyn

(jakoby na vysvětlenou) Rogožin a sto tisíc.

Nastasja Filipovna

Snad se neurazíte, panstvo, že ve vaší přítomnosti přijímám takovou návštěvu.

(Rogožin položí na stůl balíček peněz zabalený v novinách, potom stojí se spuštěnými rukama, jako by čekal na rozsudek)

Nastasja Filipovna

Co je to?

Rogožin

Sto tisíc... *(Rozhlédne se, uvidí Gaňu)* Prohráls, Gaňko.

Nastasja Filipovna

(ke Gaňovi) Opravdu sis mě chtěl vzít, mě, Rogožinovu holku? I když jsi věděl, že tenhle mi div ne v předvečer tvé svatby daruje perly a já je přijímám?... Je pravda, že

za tři ruble se budeš plazit po čtyřech až na Vasiljevský ostrov?

Rogožin Plazil by se!

Nastasja Filipovna Já jsem nestyda, ale ty seš ještě horší. Teď mám náladu, generále! Dnes je můj den! Pět let jsem hrála tu komedii, ale teď už dost! Radši půjdu na ulici, kam patří. Buď se spustím s Rogožinem, nebo půjdu od zítřka prát prádlo.

Jepančin Vzpamatujte se, Nastasjo Filipovno!

Nastasja Filipovna Všechno tu nechám, nemám na sobě nic vlastního, a pak se zeptej tady Gani, jestli si mě vezme, bude-li mě chtít?! Ani Ferdyščenko by si mě nevzal...

Ferdyščenko Ne, Ferdyščenko by si vás nevzal. Já jsem člověk upřímný. Ale zato kníže, ten by si vás vzal.

Nastasja Filipovna *(zvědavě se ohlédne)* Je to pravda, kníže?

Myškin Ano.

Nastasja Filipovna Vzal byste si mě beze všeho, tak jak jsem?

Myškin Vzal, Nastasjo Filipovno.

Jepančin Hleďme, nová zápletka.

Nastasja Filipovna Vida, další nápadník... A z čeho chceš být živ, kníže, že si chceš vzít Rogožinovu holku?

Myškin Vezmu si vás jako počestnou ženu, Nastasjo Filipovno.

Nastasja Filipovna Já že jsem počestná?!

Myškin Ano.

Nastasja Filipovna Milý kníže, jak byste se mohl ženit, když sám potřebujete chůvu. *(Výsměšně)* Budeme-li chudí, chcí pracovat! *(Ferdyščenko s Lebeděvem se hlasitě zachechtají, i ostatní stěží potlačují smích)*

Myškin Možná, že nebudeme chudí, ale velmi bohatí. Zatím nevím nic určitého, ale dostal jsem do Švýcar dopis od jistého advokáta Salazkina, který mi píše, že dostanu velké dědictví. Proto jsem taky přijel do Ruska, tady je ten dopis. *(Vytahuje dopis)*

Tockij To už je hotový bláznec.

Pticyň Řekl jste od Salazkina? Ukažte? To je znamenitý, vynikající advokát, jestli vám psal o dědictví, tak mu můžete věřit.

Jepančin Co to má znamenat? Opravdu jde o dědictví?

Pticyň *(dočte)* Je to jistá věc. Salazkin píše o nespornosti a zákonnosti vašich nároků. Blahopřeji vám, kníže. Dostanete dva a půl milionu, možná i víc.

Ferdyščenko Hurá!

Lebeděv Ať žije poslední kníže Myškin!

Jepančin A já mu nedávno půjčil pětadvacet rublů. *(Vstává, aby mu gratuloval, znatelný hovor, výkřiky, šampaňské)*

Nastasja Filipovna *(sedí v křesle, sleduje všechny udiveným pohledem, jako by ničemu nerozuměla)* Tak vida, opravdu jsem kněžna! Blahopřejte mi, pánové. Ferdyščenko, víno! Posadte se vedle mě, kníže.

Jepančin Chlapče, vzpamatuj se!

Nastasja Filipovna Ne, ne, generále. Já jsem taky kněžna, slyšeli jste? Dva a půl milionu, k tomu kníže a nádavkem, jak říkají, idiot. Co si víc přát?! Opozdil ses, Rogožine.

Rogožin *(tvář se mu stáhne bolestí, zkrčívá ruce až zastěná)* Zřekni se jí! *(Kolem se zasmějí)* Já si ji vezmu! Teď hned! Všechno jí dám!

Ferdyščenko Běž, hampejzníku, měli by tě odsud vyhnat!

(Smích zesílí)

Nastasja Filipovna Slyšíte, kníže, jak se tady smlouvá o vaši nevěstu?

Myškin Je opilý. Velice vás miluje.

Nastasja Filipovna Nebude vám hanba, že vaše nevěsta div neutekla s Rogožinem?

Myškin Tak nemluvte, Nastasjo Filipovno.

Nastasja Filipovna Nebudete se stydět, až vám budou předhazovat, že si vaši ženu vydržoval Tockij?

Myškin Nebyla jste u Tockého ze své vůle.

Nastasja Filipovna Nikdy mi to nebudete vyčítat?

Myškin Vy mi prokazujete čest, Nastasjo Filipovno, ne já vám. Já si vás budu celý život vážit.

Jepančin *(k Tockému)* Člověk vzdělaný, bohatý, ale ztracený. *(Chystají se k odchodu)*

Nastasja Filipovna Děkuji vám, kníže, tak se mnou ještě nikdo nemluvil.

(Rogožin odchází)

Nastasja Filipovna Slyšel jste, hrabě? *(k Tockému)* Vždyť je to neslušné... Rogožine! Nechod ještě! ... Možná, že ještě půjdu s tebou. Kam jsi mě chtěl odvést?

Rogožin Do Jekatěrinhofu. *(Zachvěje se, jako by dostal ránu)*

Ferdyščenko Ona se zbláznila!

Nastasja Filipovna *(se smíchem vyskočí z pohovky)* A tys tomu věřil? Tys věřil, že chci zničit takové dítě? To by bylo něco pro Tockého, ten si v dětech libuje! Tockij: Dovoďte, slečno! Jdeme, Rogožine! Dej sem ty peníze! Já jsem nestoudnice! Byla jsem milenkou Tockého! K tobě se hodí Aglája Jepančinová a ne Nastasja Filipovna, kníže!

Jepančín To už je hotová Sodoma a Gomora.
 Nastasja Filipovna Mám taky svou hrdost, i když jsem nestoudná. Tak co, Rogožine, jedem?
 Rogožin *(téměř šilený radostí)* Jedem! Lebeděve, hudbu, víno! Je má! Všechno je mé! Královna moje! *(Dusí se radostí)*
 Nastasja Filipovna *(se smíchem)* Co křičíš? Ještě jsem svou paní. Ještě jsem si peníze nevezala. Dej to sem. To že je sto tisíc? Fuj. A co ty, Gaňo? Rogožine, poleze až na Vasiljevský ostrov za tři ruble?
 Rogožin Poleze.
 Nastasja Filipovna Tak poslouchej, Gaňo. Tři měsíce jsi mě trápil. Teď je řada na mně. Můžeš si je holýma rukama vytáhnout. A já se potěším pohledem na tvou duši, až budeš tahat z ohně mé peníze. Jsou to mé peníze, Rogožine?
 Rogožin Tvoje, má královno.
 Nastasja Filipovna Dostala jsem je od Rogožina za dnešní noc!
 Ferdysčenko *(zmatený)* ... Ruce mě nechtějí poslouchat.
 Nastasja Filipovna *(vhodí do ohně balík s penězi, nedovoluje nikomu přistoupit – kromě Gani)*
 Ostatní Zbláznila se! Zbláznila.
 Jepančín Měli by ji spoutat.
 Pticyn To je šilenství.
 Jepančín *(k Tockému)* Blázní, vidíte, že blázní!
 Lebeděv Dušičko, královno všemocná! Rozkaž mně! Celý tam vlez! Ženu mám nemocnou, deset dětí, samý sirotek, otce jsem pochoval před týdnem!
 Nastasja Filipovna Pryč! Ustupte! Co tak stojíš, Gaňo, nestyď se! Tady je tvé štěstí!
 Gaňa *(bílý, zatnuté rty, zkřížené ruce, oči hledí do ohně, na tváři šilenný úsměv)*
 Nastasja Filipovna Peníze shoří a ty se potom oběsíš.
 Lebeděv Dušičko, královno všemocná!
 Ferdysčenko Za jedinou tisícovku vynesu balíček v zubech!
 Všichni Hoří to!
 Ferdysčenko *(vrhá se na Gaňu)* Jdi, nech té komedie! Ztracený chlape!
 Gaňa *(se zapotácí a klesne na podlahu)*
 Nastasja Filipovna Rogožine, jedem! Ty peníze jsou Gaňovy. Všechny peníze patří Gaňovi.
(Odcházejí)

OBRAZ 7.

(Rogožinův byt)

Myškin Jestli přicházím nevhod, Rogožine, raději zase půjdu.
 Rogožin Ne, pojď dál.
 Myškin Tys věděl, že dnes přijedu do Petrohradu?
 Rogožin Myslel jsem, že přijedeš... *(S jízlivým úsměvem)* Proč se ptáš?
 Myškin Když jsem vystupoval z vagonu, zahlédl jsem pár zrovna takových očí, jakými ses teď na mne podíval.
 Rogožin Ale! A čím to byly oči?
 Myškin Nevím, bylo to v davu, možná se mi to jen zdálo. Všechno se mi začíná nějak zdát, skoro jako před pěti lety, když jsem ještě míval záchvaty.
 Rogožin *(se snaží o laskavý úsměv)* Pamatuješ na ten vlak, když ses vracel z ciziny? ... Tam jsme se poprvé potkali.
 Myškin Dlouho jsme se neviděli. Půl roku? Slyšel jsem o tobě takové věci, jako bys to ani nebyl ty.
 Rogožin Ono se toho napovídá...
 Myškin Usadil ses v otcovském domě, děláš dobrotu. To je dobře.
 Rogožin Dům je matky, bydlí tady přes chodbu.
 Myškin Už z dálky jsem poznal, který je tvůj dům.
 Rogožin Podle čeho?
 Myškin To nevím. Dřív by mě to ani nenapadlo, že bydlíš v takovém domě, ale jak jsem ho uviděl, hned jsem věděl, že musíš mít právě takový dům.
 Rogožin Tenhle dům stavěl ještě děda. Vždycky tu bydleli starověrci.
 Myškin *(se rozhlíží po místnosti)* To je tvůj otec? *(U obrazu)* Byl starověrec?
 Rogožin Ne, chodil do kostela, ale říkal, že stará víra je správnější.
 Myškin Svatbu budeš slavit řady?
 Rogožin *(se skoro zachvěje nad neočekávaností té otázky)* T-tady.
 Myškin Bude brzy?
 Rogožin Víš sám, že to nezávisí na mně.
 Myškin Nebudu ti stát v cestě, Parfene. Ona sama příběhla skoro od oltáře a prosila, abych ji od tebe spasil. Pak utekla i ode mne a tys ji zase našel. Nikdy jsem nebyl tvým soupeřem, ani tenkrát, když utekla ke mně. Pochop, že ji mám rád, ale soucitem, ne láskou. I tebe mám rád. Už se tu víckrát neobjevím. Sbohem.
 Rogožin Zůstaň ještě. Když nejsi se mnou, hned tě nenávidím.

Celé tři měsíce jsem tě nenáviděl. Teď tu se mnou sedíš a zlost mě přešla.

Myškin Když jsem s tebou, tak mi věříš?

Rogožin Věřím tvému hlasu. Ale jinak jsme ty a já každý něco jiného. My i milujeme různě. Já k ní lítost necítím a ona mě nenávidí. Dívá se na mne jak na poslední onuci. Nevíš, co mi v Moskvě vyváděla.

Myškin Proč se s ní tedy ženíš?!

Rogožin Nebyl jsem u ní už pět dní. Bojím se, že mě vyžene. Jaký jsem to ženich, když se bojím i přijet? Řekla: „Co bys mi udělal, kdybys viděl, že tě klamu?“ „Však víš sama.“

Myškin Co ví?

Rogožin To, co vím já! „Teď si tě nevezmu ani za lokaje, ne abych byla tvou ženou.“ A já na ni skočil a zbil ji do modra.

Myškin To není možné!

Rogožin Bylo to tak! Šestatřicet hodin jsem nespál, nejedl, nepil, z pokoje nevyšel, klečel jsem před ní: „Neodejdu, dokud mi neodpustíš, a když mě dáš vyvést – tak se utopím.“ Celý den byla jako šílená, hned plakala, hned se mně chystala zabít nožem. Ale já neuhnul! Večer ke mně přišla celá zamračená: „Vezmu si tě, Parfene, ne proto, že se tě bojím, ale stejně mě čeká zkáza. A když si tě vezmu, budu ti věrnou ženou, o to se neboj. Ty přece jen nejses lokaj a já si před tím myslela, že lokaj jseš.“ Určila i den svatby, ale za týden utekla a vrátila se do Petrohradu. Když jsem za ní přijel, povídá: „Nezříkám se tě docela. Chci ještě počkat.“ Tak je to teď mezi námi! Co si o tom myslíš, kníže?!

Myškin Co si o tom myslíš ty?

Rogožin Co já si myslím?

Myškin Tvou lásku nejde rozeznat od nenávisti. Ale až přejde, bude hůř! Říkám ti, Parfene...

Rogožin Že ji zabiju?

Myškin Slyšel jsem, že některé ženy touží zrovna po takové lásce. Jenomže nebýt tvé lásky, stal by se z tebe přesně takový člověk, jaký byl tvůj otec. Usadil by ses v tomhle domě, se ženou, poslušnou a nemluvnou, nevěřil bys jedinému člověku a jen bys mlčky hrabal peníze.

Rogožin Když si prohlížela otcovu podobiznu, řekla totéž.

Myškin Copak tu už byla?

Rogožin Byla. Dívala se na obraz a vypτάvala se na otce. „Ty bys byl zrovna takový,“ smála se. „Máš silné vášně, takové vášně, že tě jednou přivedou na Sibiř.“ Zavedl jsem ji k matce: „Požehnejte jí, maminko, jde se mnou k oltáři.“ Políbila matce dojatě ruku a řekla: „Tvá

matka asi hodně trpěla.“ Potom viděla u mě tuhle knihu a povídá: „Co, ty ses pustil do Ruských dějin?“ Ale jednou v Moskvě mi sama řekla: „Měl by ses trochu vzdělávat, aspoň si přečti Solovjevovy Ruské dějiny, jsi úplně nevědomec.“ Nikdy dřív se mnou takhle nemluvila, hrozně mě to potěšilo. Poprvé jsem si vydechl jako živý člověk.

Myškin Mám z toho radost, Parfene, věř mi, velkou radost. Kdoví, možná vám ještě Bůh dopomůže ke svornému soužití.

Rogožin Ne, tomu nevěřím!

Myškin Jseš podezřívavý a žárlivý, proto zveličuješ všechno zlé. Ale určitě o tobě nesmyslí špatně. Jinak by to znamenalo, že skáče vědomě do řeky nebo jde pod nůž, když si tě bere.

Rogožin Do řeky nebo pod nůž! Právě proto si mě bere, že ji u mne ten nůž jistě čeká! Copak, kníže, pořád nechápeš, o co jde? Miluje jiného, rozumíš? A víš, kdo je ten jiný? To jsi ty! ... Copaks to nevědějí?! Zamilovala si tě už na tom svém večírku. Jenže si myslí, že si tě nemůže vzít, protože by zničila tvůj život... Tohle mi řekla rovnou do očí. Tebe se bojí zničit, ale mne si může beze všeho vzít. Takhle si mě cení!

Myškin Tak jak to, že ode mne utekla?

Rogožin Utekla, když poznala, že tě miluje! Nebýt mne, už dávno by skočila do řeky, to mi věř! A neudělala to jen proto, že já jsem pro ni ještě strašněji než ta řeka.

Myškin To všechno je žárlivost, Parfene. Všechno to zveličuješ...

Rogožin *(s jízlivým úsměvem vytrhne Myškinovi nožik, který původně ležel vedle knihy a s nímž si kníže z nervozity hraje)* Nech toho!

Myškin Chci na všechno zapomenout. Sbohem! *(Kníže bere z roztržitosti ze stolu týž nožik, Rogožin mu ho zase vytrhne z ruky a hodí na stůl; když si to uvědomí, Rogožin nůž mrzutě a zlostně vloží do knihy a knihu odhodí na stůl)* To máš na dopisy?

Rogožin Ano.

Myškin Vždyť je to zahradnický nůž.

Rogožin Ano, copak nejde rozřezávat dopisy zahradnickým nožem?

Myškin Je docela nový!

Rogožin *(zběsile až zuřivě)* Copak si nemůžu koupit nový nůž?

Myškin *(upřeně se dívá na Rogožina, až se zachvěje)* Odpusť, jsem roztržitý a směšný. Sbohem.

Rogožin Tam ne. Pojď, povedu tě. Chtěl jsem se tě už dávno zeptat, kníže, věříš v Boha nebo nevěříš?

Myškin Proč se ptáš?
 Rogožin Jen tak! Teď přece hodně lidí nevěří. Ty jsi žil v cizině a tuhle mi jeden opilec vykládal, že u nás, na Rusi, je nejvíc těch, co nevěří v Boha. Prý jsme na tom v tomto směru líp, poněvadž jsme se dostali dál než oni... *(Jedovatě se usměje a otevře dveře)*

Myškin *(udiveně vyjde, Rogožin drží kliku, stojí proti sobě, jako by zapomněli, kudy přišli a co mají dělat)* Tak sbohem. *(Podává Rogožinovi ruku)*

Rogožin Sbohem.

Myškin *(se na odchodu otočí)* Pokud jde o víru, *(s úsměvem, jako by povzbuzen nenadálou vzpomínkou)* pokud jde o víru, slyšel jsem minulý týden jednu historku. Dva sedláci, dobří známí, dokonce přátelé, spolu spali v hospodě. Jednomu z nich se tak zalíbily sousedovy hodinky, že neodolal. Vytáhl nůž, zvedl oči k nebi, pokřičoval se a slovy: „Hospodine, odpusť mi ve jménu Krista,“ podřízl přítele jako berana.

Rogožin *(se chechtá, jakoby měl záchvat)* To se povedlo! *(Až se zalyká)* Jeden v Boha vůbec nevěří a druhý věří tak, že i lidi zabíjí v jeho jménu.

Myškin Když jsem se potom vracel do hotelu, potkal jsem ženu s kojencem. Dívám se a dítě se na ni poprvé od narození zasmálo. Ptám se jí, proč se tak křičuje a ona povídá: „Právě takovou radost, jako má matka, když uvidí u svého dítěte první úsměv, mívá Bůh, když před ním stane hříšník v upřímné modlitbě.“ Taková jemná, hluboká myšlenka a je v ní celá podstata křesťanství – radost Boha z člověka, jako radost otce z vlastního dítěte.

Rogožin Máš u sebe křížek, kníže?

Myškin Mám, cínový, prodal mi ho jeden opilý voják.

Rogožin Dej mi ho. Budu ho nosit a ty nos můj. *(Sundává svůj zlatý)* Vezmi si ji, když je ti souzena. Je tvá.

Myškin *(si všimne, jak Rogožinovi zasvítí oči; na jeho tváři spatří zlostný úšklebek. Rogožin zdvihá pravou ruku a něco se v ní zableskne; Myškin to vidí, ale nezvedne ruku k obraně)* Parfene, ne... *(Hlas se změnil v nelidské zakvílení, kníže dostává epileptický záchvat, padá na znak)*

PŘESTÁVKA

OBRAZ 8.

8.1 *(Vila v Pavlovsku pronajatá Lebeděvem)*

Lebeděv ...tak prosím, Apokalypsu já ovládám, vykládám ji už patnáct let. Teď jsme, kníže, u třetího koně vraného a jezdce, jenž má váhu v ruce své, neboť v našem věku všechno na váze a smlouvě spočívá.

Myškin Vy tomu tolik věříte?

Lebeděv Věřím a vykládám, neboť jsem chudý a nahý. Jsem nepatrný atom v koloběhu člověčenstva. Kdopak má v úctě Lebeděva? Všichni ho častují jen posměchem a div ne i kopanci. Když ale vykládám Apokalypsu, jsem roven velmožovi. „I velmož se zachvěl přede mnou na stolci svém, doжда pochopení.“ *(Odkudsi je slyšet bušení do dveří)* Koho to sem čerti nesou, copak nevíte, že kníže je nemocný? *(Po špičkách se co nejtíšeji snaží přemístit ke dveřím)*

Myškin Pusťte je dál, jsem nemocný, nudím se o samotě.

Lebeděv *(do dveří)* Ne, to nejde, kníže potřebuje klid.

Myškin *(se smíchem)* Držíte mě pod zámekem jako svůj majetek.

Lebeděv To je generál Ivolgin. Ovšemže jsem ho nepustil. Já si ho kapitálně vážím, kníže, to ano, je to... veliký muž, kníže. Ale vy byste ho, kníže, přijímat neměl.

Myškin *(se smíchem, pobaveně)* Ale proč ho nepustíte?

Ivolgin *(se přece jen dostal dovnitř)* Skandál, syn mého nejlepšího přítele a on mě nechce pustit dovnitř! O úředních svátcích a oslavách panovnického rodu jsem hostil na tři sta osob.

Myškin Zase jste pil, generále.

Ivolgin Ne, ne, můj mladý příteli, to špatně znáte Ivolgina. Kdo řekne Ivolgin, jako by řekl skála. Opři se o Ivolgina jako o skálu. Tvůj otec mi zemřel v náručí. *(Snaží se obejmout Myškina)*

Myškin Lebeděve, dělejte s ním něco. Dejte mu napít.

Ivolgin Jako byste četl mé myšlenky, můj mladý příteli. Na rukou jsem vás hýčkal, když jste byl takhle malý.

Lebeděv Říkal jsem, že je nebezpečné přijímat takové lidi. Podepisoval nekryté směnky a hrozí mu zase vězení.

Myškin Kolik to dělá, Lebeděve?

Lebeděv Čtyři sta rublů, prosím.

Ivolgin *(si něco zpívá nebo deklamuje)*

Myškin Přineste ty směnky, já to zaplatím.

Lebeděv To přece nejde, kníže. *(Za dveřmi se ozvou hlasy, nejsilněji generálová Jevančinová)*

Jepančinová Leží na smrtelném loži a my bychom se měli ohlížet na společenská pravidla? Je to náš rodinný přítel, nebo ne?! (Už na scéně se zarazí) Myslela jsem, že tě najdu nemocného na lůžku, kníže, a zatím vidím, že jsi zdravý. (Za generálovou přicházejí všechny tři dcery, ale zůstanou v pozadí) To sis najal tady od toho? (Ukazuje na Lebeděva, který se snaží vyhodit generála Ivolgina) Proč se pořád tak kroutíš? Je snad opilý? Tvá společnost se mi nelíbí. Proč ses nenastěhoval k nám? Budeš tu dlouho?

Myškin Celé léto.

Jepančinová Neoženil ses?

Myškin (s úsměvem) Ne, neoženil.

Jepančinová Na tom není nic k smíchu, i to se stává.

Myškin (upře pozornost na tři Jepančinovy dcery, které ho zdálky pozorují a smějí se mu)

Alexandra, Adelaida, Aglája (společně, se smíchem) Náš bludný rytíř. (Udělají pukrle a společně deklamují)

Truchlivý žil rytíř kdysi,
prostinký a nemluvný,
bledý v tváři, chmurné rysy,
statečný a upřímný.

Vidění měl jednou záfné,
nepostížitné rozumem,
hluboký pak z ženy dojem,
vryl se v srdce, zůstal v něm.

Jepančinová Co je to za verše? Kdo je napsal?

Adelaida Přece Puškin, mamá, to byste měla vědět.

Jepančinová Po celý život jsem neměla ráda verše! Jako bych to tušila. Je to vůbec slušné, aby se lidé ze společnosti zajímali o literaturu?

Aglája Místo stuhy kolem šíje
pouhý ráženec si dal
a hledí, jež ocelí je,
před nikým už nezvedal.

Naplněn jsa láskou čistou,
věren touze radostné,
na štít krví svojí vepsal
písmena tři: N. F. B.

Jepančinová Ale to je krása! Krásně tos recitovala, Aglájó. Pojď sem, ať ti dám hubičku.

Aglája (s pohledem upřeným na Myškina) Truchlivému rytíři vůbec nezáleželo na tom, jaká byla dáma jeho srdce. Jemu stačilo, že si ji vyvolil a uvěřil v její čistou krásu.

Jepančinová (obejme Aglāju, ale proto, aby jí potichu vyhubovala) Jestli ses mu posmívala, tak s tím já nesouhlasím. Doma si o tom promluvíme.

Ivolgin (přes Lebeděvův odpor se opět protlačí na terasu) Vždyť jsem říkal, je to ona. Dovolte, abych se představil, generál Ivolgin. Na rukou jsem vás hýčkal, Aglájó.

Aglája (se smíchem) Těší mě.

Jepančinová Jako obvykle lžeš, příteli, nikdy jsi ji na rukou nenosil.

Alexandra Ale ano, mamá, nosil. Pamatuju se na to.

Adelaida Ano, bylo to v Tveru.

Aglája Taky se na to pamatuju. Udělal nám luk a šípy a postřelily jsme holuba.

Alexandra A kvůli tomu holubovi jsme musely stát v koutě.

Ivolgin Pamatuju, na všechno se pamatuju. Byl jsem tenkrát štábním kapitánem.

Jepančinová Tak vidíš, kam jsi to přivedl. Propil jsi všechny ušlechtilé city a ženu jsi utrápil. Běž, postav se někde venku do kouta a poplač si. Vzpomeň si na svou lepší minulost a snad ti Bůh odpustí.

Ivolgin (se zakymácí, zakryje si rukou obličej a skutečně odchází)

Adelaida To jste neměla, mamá.

Jepančinová Všichni jsme lidé hříšní. Běžte za ním, ať si uleví. A ty počkej, kníže, musím se tě na něco zeptat. (Dcery odcházejí za Ivolginem) Poslal jsi Aglájě zamilovaný dopis?

Myškin Ten dopis nebyl zamilovaný.

Jepančinová Nevytáčeš se. O čems jí psal?

Myškin Psal jsem ho jako sestře, a taky jsem se jako bratr podepsal.

Jepančinová A co bylo v tom dopise? Proč se červenáš?

Myškin Jednoho rána jsem vzal pero a napsal dopis, proč zrovna jí, nevím. Vím jen, že mé city byly upřímné. Měl jsem v té chvíli pocit plného života a zvláštních nadějí.

Jepančinová Jakých nadějí?

Myškin Těžko říci, snad že tu nejsem cizí, že už tu nejsem cizinec.

Jepančinová Jsi do ní zamilovaný?

Myškin Těžko se mi odpovídá na vaše otázky.

Jepančinová Co má znamenat ten bludný rytíř?

Myškin Nemám tušení. Asi nějaký žert.

Jepančinová Odpusť jí to. Aglája je svéhlavá a rozmazlená. Když se do někoho zamiluje, určitě ho bude nahlas hanět

a posmívat se mu do obličeje. Já byla zrovna taková. Poslyš, přisáhej, že nejsi ženatý s „tamtou“.

Myškin Ne, jak vás to napadlo?!

Jepančinová Ale málem ses oženil.

Myškin *(se svěřenou hlavou)* Málem jsem se oženil.

Jepančinová Pak jsi tedy zamilován do „tamté“! Přijel jsi kvůli ní?

Myškin Nepřijel jsem proto, abych se ženil.

Jepančinová Je ti na světě něco svatého?

Myškin Ano.

Jepančinová Přisáhej tedy, žes nepřijel proto, aby ses oženil s „tamtou“.

Myškin Přisáhám při čem chcete.

Jepančinová Věřím ti, můžeš mě políbit. Konečně mohu volně dýchat. Ale uvědom si, že tě Aglája nemiluje, a zaříd se podle toho. Slyšels?

Myškin Ano.

Jepančinová Pořád ještě věřím, že mi tě Bůh seslal jako přítele a bratra. O Gaňovi nevíš nic?

Myškin Vím.

Jepančinová Věděl jsi, že se stýká s Aglájou?

Myškin Ne, to není možné.

Jepančinová Sestra mu celou zimu provrtávala cestičku. Hlodalala jako krysa.

Myškin Tomu nevěřím.

Jepančinová A přesto mu důvěřuješ. Čemu se vlastně divím?! Všichni tě pokládají za hlupáka a všichni tě podvádějí. *(Hosté se vracejí na terasu)*

Lebeděv Nerad ruším, kníže, ale už delší dobu na vás čeká nějaký člověk.

Myškin Jaký člověk?

Lebeděv Má prý s vámi nějaké jednání, prý ohledně dědictví po panu Pavliščevovi.

Myškin Ale vždyť já svěřil tu věc Gaňovi.

Jepančinová Jsou to vyděrači! Já tě žádám, abys už jednou učinil přítrž těm hnusným nárokům.

Myškin Pusťte ho dovnitř, Lebeděve.

Ippolit Ippolit Těrentěv. Jednám za pana Burdovského, Pavliščevova syna.

Myškin Promiňte, nečekal jsem vás.

Ippolit Mohl jste se mnou jednat zdvořileji a nenechat mě dvě hodiny čekat. To jsou knížecí manýry!

Myškin Promiňte, věřte, že jsem neměl nejmenší úmysl vás urazit. Pavliščev byl můj ochránce, přítel mého otce.

Proto se cítím zavázán vyhovět vašim nárokům. Stanovil jsem, aby vašemu příteli Burdovskému bylo vyplaceno deset tisíc.

Ippolit Cože, jen deset tisíc? Na deset tisíc nepřistoupím. Poslyšte, pane Myškin, my nejsme hlupáci.

Myškin Vím, že mě mnozí mají za idiota, proto když slyšeli o mém dědictví, mysleli, že mě snadno podvedou. Ale ukázalo se, že pan Burdovskij vůbec není Pavliščevův syn. Gaňa Ivolgin mi přinesl spolehlivé důkazy. *(Předkládá složku s úředními listinami, Ippolit jimi listuje)*

Ippolit Jak to, že není jeho syn? Jestli je to tak, byl jsem oklamán.

Myškin Těch deset tisíc vám dám k uctění památky pana Pavliščeva, a tím věc skončíme.

Ippolit *(má záchvat kašle)*

Nechci žádné peníze... deset tisíc nevezmu. Sbohem.

Myškin Počkejte, odpusťte. Měl jsem to provést jinak.

Jepančinová To už je hotový blázin. Ty ještě prosíš za odpuštění a ten zase, že peníze nevezme... Jako by nevěděl, že tenhle idiot za nimi hned zítra přileze i se svými penězi! Uděláš to nebo ne?

Myškin Udělám.

Jepančinová Slyšeli jste? Jdeme, je nejvyšší čas.

Lebeděv Chaos a ničemnost dnes najdete všude, milostivá.

Jepančinová Ale ne takový, jako tady. Všechno je postaveno na hlavu. Tihle chlapečci jdou za pravdou, opírají se o právo a sami lžou, jak když tiskne. *(K Myškinovi)* A tenhle nestyda je ještě prosí za odpuštění. *(Oboří se na Ippolita)* Ty se moc nesměj, packale, sám sotva dýchá, ale jiné musí kazit. Nevěříš v Boha, zasloužil bys nařezat, vážený. Tak co, půjdeš za nimi, kníže? Půjdeš?

Aglája Mamá, to přece nejde!

Ippolit Nemějte strach, Aglájó, vaše matinka jistě uzná, že se nikdo nemůže vrhat na umírajícího. *(Najednou ho přepadne strašlivý kašel, s nímž zápolí celou minutu)*

Jepančinová On umírá a ještě řeční!

Aglája Má horečku, je mu to vidět na očích, takhle ho nemůžeme nechat.

Ippolit Někdo nás podvedl. *(Opět se rozkašle)*

Jepančinová Bože, proč pořád mluví!?

Ippolit Sbohem. *(Náhle ostře)* Dovoluji si vás pozvat na svůj pohřeb, Excellence. Můžete mi prokázat tu čest? Vás zvou také, panstvo, i s generálem! Proč se mi smějete?

Jepančinová Nikdo se ti nesměje, uklidni se.

Ippolit Chtěl jsem... jste krásná, Aglájó...

Jepančinová No tak, neplač, Bůh ti odpustí.
 Lebeděv Tady je zapotřebí spíš nějaká opatrovnice.
 Jepančinová Je dvanáct hodin, jdem!
 Ippolit Ne, půjdu já. *(Znovu odchází)*
 Myškin Počkejte...
 Ippolit Tak abyste věděl, jestli tady někoho nenávidím, *(chraplavě a pištivě)* nenávidím vás. Vás, vy jezuitská nasládlá dušičko, vy idiote, milionáři a dobrodinče, vás nenávidím ze všech nejvíc...
 Myškin Já vám přece...
 Ippolit Nechci vaše dobrodiní, od nikoho nic nevezmu, slyšíte, od nikoho!
 Jepančinová Tak vám děkujeme, kníže, za výstřední zážitek, který jste nám připravil. Sbohem. *(Odchází i s dcerami)*
 Aglája *(jen pro Myškina)* Jestli neskoncujete s těmi odpornými lidmi, budu vás celý život nenávidět.
 Myškin Ale já jsem... *(Zůstává sám)*

8.2

Rogožin Věděl jsem, že tě tady najdu, kníže. Co je ti?
 Myškin Nerozumím lidem. A tolik jsem se na ně těšil...
 Rogožin To se stává.
 Myškin Měl bych se vrátit, odkud jsem přišel.
 Rogožin Mluvil jsi s Nastasjou Filipovnou?
 Myškin Ne.
 Rogožin Chce tě vidět.
 Myškin Mě?
 Rogožin Chce ti něco říct. Přijdeš?
 Myškin Přijdu. Jsem rád, že tě vidím, Parfene.
 Rogožin Proč? Nemám tě rád, kníže.
 Myškin Kdybys na mě nebyl vztáhl ruku, kterou Bůh odvrátil, stál bych tu před tebou jako hříšník. Já jsem tě tenkrát podezříval, zhřešili jsme tedy stejně.
 Rogožin Jsi divný člověk, kníže. Možná, že jsem toho dodnes ani chvíli nelitoval, a ty už mi posíláš bratrské odpuštění. Co ty víš o mých citech? Víš, že jsi mě nikdy neklamal ani nezklameš, ale stejně tě nemám rád.
 Myškin Nemáš mě rád, protože věříš tomu, že Nastasja Filipovna miluje mě a ne tebe. Víš, co mě napadlo, Parfene? Čím víc tě trápí, tím tě má raději. Žena umí člověka k smrti utrápit a vůbec nemá výčitky. Říká si: teď ho utrápím, ale pak mu láskou všechno vynahradím.
 Rogožin *(se tomu hlasitě zasměje)* Ty se vyznáš, kníže! Snad ses taky nezamiloval? Asi je to pravda, co se o tobě povídá.

88

Myškin Co se povídá?
 Rogožin Že jseš až po uši zamilovaný do Agláji, jako kocour.
 Myškin Vůbec ti nerozumím, Parfene.
 Rogožin Já tomu taky nerozumím. Nastasja píše Agláji dopisy – a přemlouvá ji, aby si tě vzala. „Až půjdou k oltáři, půjdem taky,“ říká. ... Ale když tě má ráda, proč tě chce oženit s jinou?
 Myškin Je šílená!
 Rogožin Ví Bůh. Dnes mi dala termín. Do tří týdnů prý půjdem k oltáři. *(Směje se)* Teď je to na tobě, kníže.
 Myškin Jak může psát Agláji dopisy?
 Rogožin Píše jí a ta je čte.
 Myškin Tomu nevěřím!
 Rogožin Málo jsi toho zažil, kníže! *(Směje se)*
 Myškin Parfene, máš ještě ten křížek?
 Rogožin Mám.
 Myškin Tak pojďme. Mám narozeniny – ty mi popřeješ, co si sám ani nedovedu představit.

OBRAZ 9.

(Terasa Lebeděvovy vily týž den večer. Lebeděv chystá tabuli k oslavě Myškinových narozenin. Ippolit leží na lehátku přikrytý dekou)

Lebeděv V žádném případě! Na to není vhodná doba ani místo, Ippolite! Copak nevíš, že kníže má dnes narozeniny? Šampaňské tu poteče proudem a takové extempore si nemůžeme dovolit!
 Ippolit Jak má člověk žít, když to stejně nemá smysl? Sebevražda je jediný čin, který můžu dokončit z vlastní vůle. Zastřelím se.
 Lebeděv To prosím, ale ne v mém domě.
 Ippolit Nerozumím lidem a oni nechápou mě, tak proč žít?
 Lebeděv Příliš se ráčíš zabývat svou osobou.
 Ippolit Napsal jsem už k tomu své „nezbytné vysvětlení“ – chcete si ho přečíst?
 Lebeděv To si přečte akorát policie, když ji to bude zajímat. Ty ubrousky takhle.
(Přichází generál Ivolgin a Ferdysčenko)
 Ivolgin Tak, kde máme našeho oslavence? I Ferdysčenko mu přijel gratulovat! Až v Petrohradu ucítil šampaňské.

89

Lebeděv Na vás jsme zrovna čekali!

Ferdyščenko Děkuji za milé přivítání. Je to aspoň upřímné.

Lebeděv Moc pijete a pak moc mluvíte.

Ferdyščenko Ferdyščenko nikdo nemá rád, ale i v pekle najdete Ferdyščenko! Copak je možné žít s takovým jménem – Ferdyščenko?
(*Přichází Gaňa a snad i další*)

Gaňa Kníže tu ještě není?

Lebeděv Ippolite, vemte si svoje vysvětlení a běžte si lehnout do mého pokoje...!

Ippolit Nebudu vás znepokojoovat. Až vyjde slunce, zastřelím se v parku.

Gaňa Chce se střilet? Výborně, kamaráde!

Lebeděv Je to nesmysl. Léčit by se měl.

Ivolgin Ne, ne, střilet se musí. Jen do toho, mladý příteli. Generál Ivolgin stojí za vámi.

Lebeděv Ale co vyřeší jedna kulka?

Ivolgin Jedna nic, ale dvanáct?! Přátelé, víte, že já mám v těle dvanáct kulek?

Ferdyščenko Výborně, generále! Přátelé, víte, co znamená pramen života v Apokalypse? Lebeděv pokládá hvězdu Pelyněk za železniční síť rozvětvenou po Evropě.

Gaňa Jaká hvězda Pelyněk?

Lebeděv Ne, raďte prominout, vážení, já protestuji. (*Třikrát zakuká do stolu*) Ó, nikoliv železnice, to bych si vyprosil, nikoliv železniční tratě, nýbrž celý směr, jehož železnice mohou být takřkajíc zpodoběním neboli uměleckým vyjádřením. Uhánějí, hřmotí, rachotí a spěchají pryč pro štěstí lidstva. Lidstvo je teď ovšem příliš souženo hlukem a průmyslem, duševního klidu se mu nedostává.

Gaňa Ráno býváte, Lebeděve, mnohem milosrdnější.

Lebeděv Za to večer, vždycinky, upřímnější. Čím chcete vy – lidé podnikání, – čím chcete vy spasit svět a jak chcete pro něj najít správnou cestu? Čím? Úvěrem? Kam nás dovede úvěr?

Gaňa Všeobecná potřeba žít, pít a jíst ale nemůže být neuspokojena!

Ippolit Potřeba jíst a pít je pouhým pudem sebezáchovy!

Gaňa Copak je to málo? Pud sebezáchovy je přece normální zákon lidstva.

Ippolit Ovšemže je to zákon, jenže zrovna tak normální jako zákon ničení, případně sebezničení.

Lebeděv Ani sám nevíš, do jaké míry je tvoje myšlenka hluboká a pravdivá. Ano, prosím. Zákon sebezničení a zákon sebezáchovy jsou v lidech stejně silné! A ďábel bude

stejně lidstvu vládnout do časů nám dosud neznámých. O něho však teď nejde.

Ippolit Jak víte, že o něho teď nejde?

Lebeděv Já, bídný Lebeděv, nevěřím vozům, které lidstvu přivážejí chléb! Neboť vozy vezoucí chléb všemu lidstvu nemají k tomuto úkonu mravní posvěcení a mohou chladnokrevně vyloučit z požívání chleba kohokoliv. Což se již také stalo.

Gaňa Copak vozy mohou vyloučit?

Lebeděv Což se již také stalo! A nechtějte mi nahnat strach tím svým tvrzením, že dnes je méně hladu a že doprava je rychlejší! Bohatství přibýlo, za to však ubylo sil, pospolitá myšlenka už není. Všechno zpuchřelo a shnilo a všichni shnili. Občerstvení je tady na stole.

Ivolgin To není možné! Pánové, já s ním často rozmlouvám a debatuju, nejčastěji o takových věcech. Ale od té doby, co je vdovec, obvykle vyrukuje s takovými nesmysly, až brní uši.

Ferdyščenko Kníže přišel... (*Přicházejí Myškin s Rogožinem*)

Ippolit Rád bych se vám, kníže, omluvil. Chtěl bych tu přečíst jeden článek – nezbytné vysvětlení.

Lebeděv Občerstvení se podává tady na stole.

Ippolit (*vytáhne velkou obálku*) Čekal jsem jenom na vás.

Ferdyščenko Copak se už nepamatujete na Ferdyščenko, kníže?

Myškin Jak bych se nepamatoval, příteli.

Ferdyščenko Ferdyščenko není přítel, jen Ferdyščenko.

Ippolit Jsem rád, že máte dnes narozeniny. Prý jste, kníže, jednou řekl, že svět spasí krása.

Myškin Vždycky jsem si to myslel a myslím si to i teď.

Lebeděv Pánové, kníže tvrdí, že svět zachrání krása! A já tvrdím, že je zamilovaný. Proto má takové lehkovážné myšlenky.

Rogožin Je tu moc řečí a pití žádně.

Ippolit Chtěl bych přečíst své vysvětlení, kníže! Psal jsem to celý den.

Gaňa Neměl byste to odložit na zítřek?

Ferdyščenko Nebude to nudné?

Lebeděv Jako pán domu si nepřeju, aby se v mém domě...

Ippolit (*čte*) Neumírám proto, že není v mých silách vydržet poslední tři týdny. Sebevražda je však jediný čin, který ještě mohu začít a dokončit z vlastní vůle. Je to moje poslední možnost jednat svobodně. Kdyby bylo v mé moci nenarodit se, určitě bych život za takových podmínek nepřijal! Teď jen využiju poslední příležitost k protestu.

Ivolgin Nezastřelil se. Sázím 50 rublů.
 Ferdyščenko Výborně, generále.
 Lebeděv Víím, že se nezastřelil, ale přece.
 Ippolit *(vstane a obejmě knížete)* Myslíte, že jsem se zbláznil?
 Myškin Ne, ale... Ippolite, uklidněte se, co je vám?
 Ippolit Hned, hned... jen připiju slunci. *(Vypije pohár a bleskově vyběhne ze dveří, ozve se cvaknutím, ale ne rána, všeobecný zmatek)*
 Ferdyščenko Selhala.
 Gaňa Možná ani nebyla nabitá.
 Rogožin Je nabitá. *(Prohlíží pistoli)* Ale nebyla tam kapsle. *(Ippolit se zhroutí, leží na zemi)*
 Ferdyščenko Vždyť jsem to říkal, byla to komedie.

OBRAZ 10.

(Setkání Myškina a Agláji v parku. Ráno. Aglája sedí na lavičce, Myškin přichází)

Myškin Ippolit se zastřelil.
 Aglája To se vám zdálo?
 Myškin Totiž on nezemřel. Pistole nevystřelila. Gaňa si dokonce myslí, že chtěl jen vyvolat soucit a být zajímavý.
 Aglája A co si myslíte vy?
 Myškin Nebyl to podvod. Potřebuje slyšet, že ho mají všichni rádi a váží si ho.
 Aglája Vííte, že jsem se sama chtěla asi třicetkrát otrávit, když mi bylo třináct? Napsala jsem dopis a představovala si, jak budu ležet v rakvi a všichni si budou vyčítat, jak na mě byli zlí...
 Myškin Nespál jsem celou noc.
 Aglája Pozvala jsem vás... chtěla jsem vám navrhnout, že budem přátelé.
 Myškin *(očekával něco jiného, proto poněkud zaraženě)* Myslel jsem, že není taková nabídka zapotřebí.
 Aglája Co jste si tedy myslel?! Proč bych vás sem zvala? Abych vám odpověděla na ten dopis? Pokládám vás za čestného a upřímného člověka, dokonce poctivějšího a pravdivějšího, než jsou ostatní. I když o vás říkají, že jste... *(nemí se vyjádřit, ukazuje na hlavu)*, že jste byl mozkově nemocný, nemají pravdu. I když to asi opravdu nemáte v hlavě v pořádku, máte v tom hlavním opravdu nemáte v hlavě v pořádku, máte v tom hlavním více pravdy, než ostatní. Vždycky jsem si přála najít

člověka, se kterým bych mohla mluvit o všem jako sama se sebou. Jste hodně vzdělaný?
 Myškin Myslím, že ne.
 Aglája To je škoda, myslela jsem si... Ale stejně mě musíte vést. Vybrala jsem si vás, abyste mi pomohl. Chci utéct z domu!
 Myškin To je nesmysl!
 Aglája Uteču z domu... a jestli mě odmítnete, vezmu si Gaňu. Myslíte si, že jsem do vás zamilovaná?
 Myškin Bál jsem se toho, ale...
 Aglája Cože! – *(Vyskočí)* Vy jste si opovážil myslet, že jsem vás sem pozvala proto, aby nás tu přistihli a přinutili vás si mě vzít?
 Myškin Tomu přece sama nevěříte.
 Aglája Jak jste se mohl odvážit poslat mi ten zamilovaný dopis?! Vůbec vás nemám ráda. Miluju Gaňu.
 Myškin To není pravda.
 Aglája Dala jsem mu slovo. Předevčirem na téhle lavičce.
 Myškin To není pravda. Všechno jste si vymyslela.
 Aglája Popálil si přede mnou ruku, jen aby mi dokázal, že mě miluje.
 Myškin Jak, popálil?
 Aglája Nad svíčkou. Celou půlhodinu nad ní držel dlaň.
 Myškin Včera jsem ho viděl, měl prsty v pořádku.
 Aglája *(vyprskne smíchy, docela jako dítě)* Vííte, proč jsem vám lhala? Protože lež působí vždycky věrohodněji než pravda. Víím o té ohavné ženě, té děvce, se kterou jste žil měsíc pod jednou střechou. Víím všechno.
 Myškin Jste k ní nespravedlivá.
 Aglája Víím, že jste jí nabídl manželství... nepřerušujte mě, potom utekla s Rogožinem, tomu utekla od oltáře, žila zase s vámi a pak se vrátila k Rogožinovi. A teď jste sem přijel kvůli ní.
 Myškin Ano... *(Netuší, jak po něm Aglája blyskne očima)* Ano, abych se dověděl..., abych jí pomohl..., nebude s Rogožinem šťastná.
 Aglája Jestli jste přijel a nevíte proč, tak ji milujete.
 Myškin Ne... už ne. Je mi jí jen líto. Sama si nevěří a celou svou bytostí je přesvědčená, že je nejhříšnější stvoření na světě. Utekla ode mne, a vííte proč? Aby mi dokázala, jak je špatná. Aby si mohla říct: teď jsi provedla novou hanebnou věc. V tom nachází nepřírozenou rozkoš, jako by se někomu mstila.
 Aglája Taky jste jí dělal taková kázání?
 Myškin Ne, miloval jsem ji, ale potom všechno uhodla.

Aglája Co uhodla?
 Myškin Že mně je jí jenom líto, že už ji nemám rád.
 Aglája Víte, že mi skoro každý den píše?
 Myškin Je to tedy pravda?!
 Aglája Kdo vám to řekl?
 Myškin Rogožin.
 Aglája Řekl vám, co mi píše?
 Myškin Nedivil bych se ničemu, je šílená.
 Aglája Tady jsou ty dopisy... *(Vytáhne tři dopisy a podá je knížeti)* Prosi a přemlouvá mě, abych se za vás provdala. Víte, co to má znamenat?
 Myškin To je šílenství. Důkaz její pomatenosti. Zařídím, aby vám už nepsala.
 Aglája Copak tomu nerozumíte?! Copak nevidíte, že miluje vás?! Víte, co znamenají ty dopisy? To je žárlivost, nic než žárlivost! Rogožina si nikdy nevezme, nebo se zabije druhý den po svatbě.
 Myškin Ale já už ji milovat nemůžu a ona to ví.
 Aglája Stejně jste sem přijel kvůli ní.
 Myškin Věřte mi, myslel jsem na vás. *(Chce se k ní přiblížit, snad ji políbit)* Všechno to byl jen sen.
 Aglája Nechte mě. Zakazuji vám psát mi zamilované dopisy! A tyhle jí vraťte. Nezajímají mě ty její šílené fantazie.
 Myškin To není pravda! *(Objeví se Jpančinová, která se vydala Aglāju hledat do parku)*
 Aglája Je to pravda!
 Jpančinová Co je pravda? Jaká pravda? Co se stalo?
 Aglája Pravda je, že se vdám za Gaňu Ivolgina. Miluju ho a zítra s ním uteču z domova. *(Uteče pryč)*
 Jpančinová Můžete mi, kníže, vysvětlit, co se tu mezi vámi stalo?
 Myškin Chtěl jsem ji políbit, ne tak jak si myslíte, ale ze soucitu, protože jsem toužil po blízké duši.
 Jpančinová Aglája nepotřebuje tvůj soucit. Opravdu do ní nejsi zamilovaný?
 Myškin Myslím, že ne.
 Jpančinová Bože! Byl někdy na světě druhý, tobě podobný člověk? Aglája je paličatá, svéhlavá, výstřední, bláznivá a rozmazlená. Když se do někoho zamiluje, určitě ho bude trápit a posmívat se mu do obličeje. Ale nejásej, ještě není tvoje. Gaňu si ale nevezme, to ti přísahám. Máš nemožný klobouk, ani klobouk si neumíš vybrat.

OBRAZ 11.

(U Ivolginových. Během úvodní sekvence je nejspíš shora slyšet opilého generála, který si zpívá, s někým se hádá a vykřikuje)

Varja *(přichází, snad si něco odkládá)*
 Gaňa *(kouří)* Bylas tam? Taková ostuda a ještě v takové době!
 Varja Žádná neobvyklá doba není. Dopadlo to tak, jak se dalo čekat. Kníže je oficiální ženich, bere si Aglāju. Je to hotová věc, řekly mi to sestry. Už s tím nedělají tajnosti. Dnes večer u nich bude ta její kmotra, kněžna Bělokonská. Myslím, že to chtějí veřejně oznámit.
 Gaňa Tak tedy konec. Bylo to už předem jasné.
 Varja Dělal jsem, co jsem mohla.
 Gaňa Projeli jsme to. A co staří, mají radost?
 Varja Neřekla bych. Jako ženich je kníže nemožný.
 Gaňa A ona?
 Varja Asi je to vážné i z její strany. Knížeti se od rána do noci posmívá, ale mezitím si něco potají pošeptají a on celý září a chodí jako v sedmém nebi.
 Gaňa *(na nějaké generálovo silnější slovo, ale spíš z přetlaku a nervozity, najednou zařve)* Já už toho mám dost! Vyženu ho! Copak nám bude dělat pořád ostudu, jako včera?!
 Varja Co bylo včera?
 Gaňa Copak to nevíš? Zloděj! To nám ještě chybělo! Hlava rodiny zloděj!
 Ivolginová To je nesmysl. Opilecká historka.
 Gaňa Fotr je zloděj a opilec. Já žebrák.
 Ivolginová Gaňo!
 Gaňa Sestřin muž lichvář. To se měla Aglája po kom ohlednout!
 Varja Chtěls říct, že tě můj muž živí, ne? Jestli si myslíš, že tohle ti u Aglěji uškodilo, tak ji vůbec neznáš! Ta je schopná odejít od nejskvělejšího ženicha a utéct s nějakým studentem na půdu umírat hladu. Kníže ji ulovil právě tím, že se o to za prvé vůbec nesnažil, a za druhé, že je idiot.
 Gaňa *(znovu v reakci na otcovo zpívání)* Vyhodím ho a Ippolita s ním! Neměli jsme ho sem vůbec brát. Je to mizera a intrikán.
 Varja Tak proč ho sem zval, když ho tak nenávidíš.
 Gaňa Sama jsi mi to radila, že nám bude užitečný. Rád bych

věděl, proč najednou neumírá. Už ani krev nekašle. A ztloustnul.

(Hluk, vpadne rudý a rozlíčený generál, za ním Ippolit)

Ivolgin Vyhodte ho, okamžitě ho vyhodte! *(Miní Ippolita)* Tady ten utřinos a neznaboh, mě, počestného otce rodiny! Šroub, jak šroub pořád do mě vrtá!

Ippolit Snad vývrtka, ne? *(Směje se)*

Ivolgin Žádná vývrtka. Nejsem láhev! Pro tebe jsem generál, ty šroube! Mám rády a vyznamenání za chrabrost! Buď on, nebo já! *(Klesá na křeslo a přitom se potácí)*

Ippolit Měl byste se vyspat!

Ivolgin Nejsem opilý, vážený pane! *(Ke generálové)* Je to šroub, vrtá se mi v duši a srdci! Chce, abych uvěřil v ateismus. Ten utřinos ještě nebyl na světě a já už byl zahrnutý poctami a metály. Jseš závistivý, kašlající červ, který umírá na zlobu a neznabožství!

Gaňa Tak dost s tou komedií! Pořád nám děláte ostudu!

Ivolgin Tobě? Tobě můžu dělat jenom čest a ne ostudu, ty holobrádku!

Gaňa Vy můžete mluvit o cti!

Ivolgin Cos to řek?

Ivolginová Gaňo, nech toho!

Varja Gaňo, co děláš?

Gaňa Tak proč krade?!

Ivolginová Gaňo!

Ivolgin Dost! Proklínám... Slyšíte? I vlastní syn říká, že kapitán Jeropegov neexistoval. Jeroška – kapitoška. Přítel, kamarád.

Gaňa On se zbláznil.

Ivolgin Prolil jsem za něho... vlastním tělem jsem ho chránil... *(Dopadne na židli)*

Gaňa Zbláznil se!

Ippolit Generálc, pojďte!

Gaňa Vypadněte, vy slídile, vy zkrachovalý sebevrahu!

Ippolit Ano, sebevrahu, ale vy jste zase ten nejješitnější, nejdopornější a nejvulgárnější výlupek prostřednosti! Ve vašem mozku ani ve vašem srdci nikdy nevznikne nejmenší vlastní myšlenka!

Ivolgin Ano, pryč z tohoto domu... Kulka se odrazila od mého kříže na prsou a rovnou jemu do čela. *(Vstává a chce odejít)*

Varja Tatínku, počkejte!

Ivolgin Já jsem sloužil šlechtetně, chlapče, ale mě hanba pronásledovala. Nino! Nino! Jaký osud jsem ti to připravil!

Tvá matka má duši andělskou – slyšíš, chlapče? ... Andělskou...

Gaňa *(líbí mu ruce)* Tatínku – proboha tatínku...

Ivolgin Požehnej ti Bůh, milý chlapče, že jsi byl uctivý k zahanbenému – Ó – kletba, kletba tomu domu!

Gaňa Co jste si to usmyslel s tím kapitánem, tatínku?

Ivolgin Vysvětlím ti to, vysvětlím... le roi de Rome... Já... já... chci... já ti... *(Po tváři mu přejede křeč, rty zesínají, náhle se nachýlí a tiše klesne Varje do náručí)*

Gaňa Mrtvice.

OBRAZ 12.

12.1 *(Různé pokoje v domě Jepančinových)*

Jepančinová *(ve špatném rozpoložení, kdy její mateřské pocity se právě obrátily proti Myškinovi)* Kníže je nemocný idiot a k tomu hlupák, který zhola nic neví o společnosti a navíc se v ní neumí chovat. Copak jsme si představovali takového muže pro Aglāju? Co tomu řekne kněžna Bělokonská? – Je sice slušný, ale nemocný, podivínský a bezvýznamný.

Jepančin Je to všechno velmi zvláštní, ale co na tom? Konec konců je tu i jeho šlechtický původ a všechno to v očích veřejnosti může vypadat i jako snaha o povznesení rodového jména.

Jepančinová *(obrází)* Kníže není žádný hlupák a nikdy jím nebyl.

Jepančin Ano, jistě – bohužel s tím jeho jménem to není tak slavné, jak se zpočátku zdálo.

12.2 *(Na schodech)*

Aglája Mamá má některé zásady, které se mi nikdy nelíbily. Musíme vás představit kněžně Bělokonské, je to sice ničemná bába, ale bez ní to prostě nejde.

Myškin Vidím, že se bojíte, abych se neztrapnil před společností, Aglájó.

Aglája Dokážete aspoň vzít a slušně vypít šálek čaje, když se na vás budou všichni upřeně dívat?

Myškin Myslím, že ano.

Aglája To je škoda, moc bych se pobavila. Tak aspoň rozbijte čínskou vázu v salonu. Je strašně vzácná. Mamá bude celá bez sebe. Schválně si sedněte hodně blízko a pěkně se rozmáchněte, jak to máte ve zvyku.

- Myškin Děkuju za upozornění. Sednu si co nejdál.
- Aglája Určitě budete mluvit o něčem hodně závažném a vznešeném.
- Myškin To by bylo hloupé.
- Aglája Tak abyste věděl, když budete mluvit o něčem takovém jako trest smrti, nebo hospodářská situace Ruska, nebo budete vykládat, že svět spasí krása, skvěle se sice pobavím a nasměju, ale prosím, abyste mi víc nechočil na oči.
- 12.3 *(Rodinný večírek, na němž má být Myškin představen přátelům a vyšší společnosti jako Aglájín ženich, společenský ruch, hudba, útržky hovorů. Myškina pozorují všichni s napjatou pozorností, ale jinak je vše uhlazené a z počátku velmi příjemné)*
- Tockij Liberalismus jistě není nic špatného, ale ruský liberál nenávidí samo Rusko. A takovou nenávist k Rusku pokládají za pravý liberalismus. Přiveďte mi ruského liberála a já ho hned před všemi políbím.
- Alexandra Jen jestli se bude chtít líbat s vámi?
- Tockij Zrovna před vaším příchodem jsem tvrdil, kníže, že nikde jinde na světě se nenajde liberál, který by svou vlast tak nenáviděl. Je to tak, nebo ne?
- Myškin Musím se přiznat, že znám málo liberálů, ale myslím, že máte částečně pravdu. Ruský liberalismus má částečně sklon nenávidět samo Rusko, nejen jeho státní zřízení.
- Jepančín To je zvláštní, myslíte svou odpověď vážně, kníže?
- Myškin Copak jste se neptali vážně?
(Všichni se zasmějí)
- Adelaida Nesmíte mu věřit, generál si rád každého dobírá.
- Jepančín *(k Myškinovi)* Tady přichází kněžna Bělokonská, jistě dovolíte... *(představuje Myškina)*... tady kníže je ze známého rodu Myškinů.
- Bělokonská Ano, viděla jsem vás naposled jako chlapce. Bylo vám deset nebo jedenáct. Máte něco povědomého v rysech.
- Myškin Vy jste mě viděla?
- Bělokonská Jistě, býval jste churavý, dokonce jsem se divila...
- Myškin Skutečně, snad jsem byl tenkrát úplný idiot.
- Jepančínová Ano, nebožtík Pavliščev o malého knížete, svého schovance, pečoval.
- Bělokonská Ach můj bože, vy jste tedy opravdu příbuzný Nikolaje Pavliščeva. Takový skvělý člověk! Neobyčejně velkomyslný!

- Jepančínová Ano, proč by kníže nemohl být příbuzným toho šlechtěného muže?
- Jepančín Máte zajisté pravdu, byl to výtečný člověk.
- Myškin Mám opravdu radost, že... vy... *(Zajíká se návailem ušlechtilých pocitů)*
- Bělokonská A neměl ten Pavliščev jakousi podivnou historku s nějakým jezuitou?
- Tockij Jistě, Pavliščev přestoupil ke katolictví.
- Myškin To není možné!
- Tockij Proč by to nebylo možné?
- Myškin Nevíte, jak jste mě ohromil a zarmoutil.
- Bělokonská Minulé léto prý hraběnka Kovalevská v cizině také vstoupila do katolického kláštera.
- Myškin Pavliščev byl člověk jasného rozumu a pravý křesťan! Jak by tedy mohl uznat víru nekřesťanskou!
- Jepančín Jak to? Copak katolictví není křesťanská víra?
- Myškin *(vzrušeněji a ostřeji než by bylo záhodno)* Římské katolictví je horší než bezvěrectví. To je můj názor. Ano, to je můj názor. Bezvěrectví hlásá pouze popření, kdežto katolictví jde dál: hlásá Krista zkomoleného, vylhaného a pohaněného. Krista protichůdného. Věřte mi, je to mé dávné osobní přesvědčení. Římské katolictví ani není víra, ale zřejmé pokračování západního římského impéria. Jenže k meči přidali ještě fanatismus, když všechno směřovali za peníze a za nízkou pozemskou moc. Jak potom od nich nemělo vzejít bezvěrectví?! Vzklíčilo přímo v nich! Je plodem jejich duchovní bezmoci.
- Jepančín Zdá se mi, že velmi přeháníte.
(Aglája a sestry diskusi sledují trochu s pobavením, ale také s napětím)
- Myškin I socialismus je výplodem katolictví. Stejně jako jeho bratr ateismus vzešel ze zoufalství jako protiváha katolictví ve smyslu mravním, aby nahradil ztracenou mravní moc náboženství.
- Tockij Dovolte, to je všechno značně přehnané.
- Myškin Naši lidé se nestávají pouhými bezvěrci, oni přímo uvěří v ateismus jako v novou víru a netuší přitom, že uvěřili v nic. Taková je naše žízeň. Od nás už svět čeká jen meč a násilí, už si nás ani nedovedou představit bez barbarství. Ale ukažte ruským lidem opravdový ruský svět a zjevte jim naši budoucí obrodu a uvidíte, jak mohutný a pravdivý velikán vyvstane před užaslým světem!
(Přítomní vnímají Myškina stále užasleji, někteří dokonce se studem, žasnou nad výbuchem, který se liší od jeho dosavadní plaché zdrženlivosti; zpočátku se

OBRAZ 13.

(Byt Nastasji, přicházejí Myškin s Aglájou, Rogožin jim otevírá a když vejdou, zamkne dveře. Po dobu rozhovoru Aglájí a Nastasji sedí Myškin a Rogožin každý v opačném koutě pokoje a každý po svém napjatě sleduje průběh nelítostného souboje žen)

- držel co nejdál od čínské vázy, teď si však přisedl tak, že váza stojí téměř u jeho lokte. Při posledních slovech náhle povstane, neopatrně mávne rukou, váza se zakymácí a rozbije. Ze všech stran výkřiky)
- Aglája** (zvláště ona si Myškina prohlídí, v očích však nemá nenávisť ani zdání hněvu, pohled polekaný, ale plný sympatií, ostatní si však měří hněvivě jiskřícím zrakem, chvíle napjatého ticha, potom všeobecný smích, ovšem veselý a přátelský)
- Myškin** (překvapeně) Promiňte!
- Jepančin** Byla to pěkná váza. Stála tu patnáct let.
- Jepančinová** Všechno má svůj konec, proč jste se tak polekal, kníže?
- Myškin** Vy mi odpouštíte?
- Jepančinová** Uklidněte se příteli.
- Bělokonská** C'est très curieux et c'est très serieux! Je to zvláštní a velmi vážné!
- Myškin** Je mi dvacet sedm let, ale přece vím, že jsem jako dítě. Pokaždé se bojím, abych svým směšným vzezřením nezkompromitoval hlavní myšlenku. (Jeho pohyby jsou vždy obrácené, chybí mu cit pro míru) Víím, že bych měl raději mlčet. Myslíte, že jsem idealista, ale věřte, bojím se o vás, o všechny... Sám přece pocházím ze starého knížecího rodu a jde o to, aby náš stav nadarmo nezaničil v temnotách. Proč máme mizet a ustupovat? Lepší je dát prostě příklad. Co znamená naše soužení a trampoty, když jsme schopni pociťovat štěstí.
- Tockij** Co s ním je? Nezačínají takhle jeho záchvaty?
- Myškin** Já nechápu, jak člověk může jít kolem stromu a při pohledu na něj nepocítovat štěstí. Mluvit s jiným člověkem a nepocítovat štěstí z lásky k němu. Pohledte na dítě, na boží červánky, na trávu jak roste, pohledte do očí, které se na vás dívají s láskou... (Myškin poslední slova domluví v horečce a začínajícím záchvatu, Aglája ho ještě zachytí a s tváří zkřivenou bolestí slyší výkřik ducha, jenž zmítá nešťastníkem)
- Jepančinová** Můj bože! (Někdo Myškinovi podkládá hlavu polštářem)
- Jepančin** Už je to v pořádku. Není to nebezpečné.
- Tockij** Mladý muž je zřejmě fanatický idealista, nebo něco podobného.
- Bělokonská** (k Jepančinové) Sama vidíš, jaký je to člověk. Je dobrý i špatný. Ale jestli chceš slyšet mé mínění, je to nemocný člověk. Jako ženich je úplně nemožný.

- Aglája** Víte, proč jsem vás požádala o schůzku?
- Nastasja Filipovna** (úsečně) Ne, nevím.
- Aglája** Víte, ale tváříte se, že nevíte.
- Nastasja Filipovna** Proč bych to dělala? Nepozvala jsem já vás, ale vy mě, a do této chvíle nevím, proč.
- Aglája** Nepřišla jsem s vámi bojovat vaší zbraní.
- Nastasja Filipovna** Přišla jste tedy bojovat?! Myslela jsem, že jste duchapnější.
- Aglája** (vzpamatuje se a ovládne) Špatně jste mi rozuměla, nepřišla jsem se s vámi přit, i když vás nemám ráda. Chtěla jsem odpovědět na vaše dopisy. Odpovědět z očí do očí. Kníže je důvěřivý, ať ho oklame kdokoli, každému odpustí, ale vás už nemiluje, sám mi to řekl. (zřetelně se pousměje)
- Nastasja Filipovna** (to postřehne a rozhoří se hněvem) Jakým právem se vměšujete do jeho citů ke mně? Jakým právem jste si dovolila mi psát? A konečně, jakým právem říkáte, že ho milujete, po tom, co jste ho sama opustila a potupně od něj utekla?!
- Aglája** Nevyznávala jsem se jemu ani vám. Ale máte pravdu, utekla jsem od něho.
- Nastasja Filipovna** Co potom znamenají ty vaše směšné dopisy? Kdo vás prosil, abyste nás zasnubovala. Proč si prostě nevezmete Rogožina, když už se chcete stát počestnou ženou.
- Aglája** Co vy víte o mém postavení, že si troufáte mě soudit? Já vám řeknu, proč jste sem přišla: máte strach!
- Nastasja Filipovna** Z čeho? Z vás?
- Aglája** Ano. Chtěla jste se na vlastní oči přesvědčit, jestli vás miluje, protože strašně žárlíte!
- Nastasja Filipovna** (se staženým hrdlem) Řekl mi, že vás nenávidí!
- Aglája** To nemohl říct! Určitě si ho nezasloužím, ale myslím, že nemluvíte pravdu. Odpouštím vám vzhledem k vašemu rozpoložení, ale měla jsem o vás lepší mínění. Myslela jsem, že jste chytřejší a spád i hezčí. Vemte si svůj poklad... tady je, kouká na vás a nemůže se vzpamatovat. Vemte si ho, ale pod jednou podmínkou: běžte

ihned pryč! Okamžitě! *(Posadí se, chvíle napjatého ticha, najednou jí v očích vzplane něco nového, upřeně se podívá na Agláju a opět vstane)* A nebo... jestli chceš, já mu po-ru-čí-m! Já mu po-ru-čí-m a on tě okamžitě opustí. Zůstane u mě a ty půjdeš domů sama. *(Najednou jako šílená)* Chceš? Chceš, abych vyhnala Rogožina? Reknou mu: běž pryč! A knížeti: zůstaň! *(K Myškinovi)* Slíbil mi, kníže, že půjdeš za mnou, ať se stane cokoli? *(K Agláji)* Proč jsi se mnou jednala jako s nějakou děvkou?! *(K Rogožinovi)* Jsem děvka, řekni?! *(Ragožin neodpovídá)* Běž, Rogožine! Seš tady zbytečný! *(Nastasja Filipovna je bez sebe jako smyslů zbavená, vyrazí pouze jednotlivá slova, tvář téměř znetvořená. Obrací se k Agláji ukazujíc na Myškina)* Podívej se na něho. Jestli ke mně okamžitě nepřistoupí – pak si ho vem, dávám ti ho, nepotřebuji ho! *(Stojí proti sobě – Myškin se dívá do té zoufalé, šílené tváře, která mu probodla srdce, déle neodolá a s prosbou i s výčitkami osloví Agláju)*

Myškin

Copak je to možné?! Je tak nešťastná!

Aglája

(nesnese ani okamžik jeho zaváhání, rukama si zakryje tvář) Ach můj bože! *(Vyběhne ven z pokoje, Rogožin přiskočí a otevře jí)*

Nastasja Filipovna

Za ní?

Myškin

(chce běžet za ní, ale ruce Nastasji Filipovny ho zastaví a obejmou, v bezvědomí mu klesne do náruče. Myškin ji zvedne a v náruči přenesení do křesla, stojí v tupém vyčkávání. Rogožin se vrátí a vychrstne jí do obličejů sklenicí vody, Nastasja Filipovna se probere, okamžik nic nechápe, zachvěje se a vrhne se ke knížeti)

Nastasja Filipovna

Jsi můj! *(Hystericky se rozesměje)* A já ho té slečince chtěla dát... Ale proč? Zbláznila jsem se! *(K Rogožinovi)* Jdi pryč! Nepotřebuji tě! Slyšíš? Běž pryč!

Rogožin

(pozorně si oba prohlédne, neřekne ani slovo, vezme klobouk a odejde)

Myškin

(hladí Nastasju Filipovnu oběma rukama po hlavě jako děcko, směje se a pláče zároveň s ní)

Nastasja Filipovna

Co to dělám?! Bože, co to dělám?! Co to s tebou dělám?!

OBRAZ 14.

(Myškin se převléká do svatebního, Lebeděv mu přináší šaty, kartáčuje je, pomáhá šněrovat boty)

Lebeděv

Ano, kníže, svatba bude jaká má být. Šampaňské poteče proudem. Svědkové budou! Všechno jak má být.

Myškin

Provinil jsem se! Strašně jsem se provinil. Pojdte se mnou za Aglájou!

Lebeděv

Víte přece, že odjela. Už jsem vám to řekl.

Myškin

Aglája to pochopí, jsem si jistý, že to pochopí.

Lebeděv

Tak ženíte se s Nastasjou Filipovnou nebo ne?

Myškin

Ale ano, žením se. Na tom přece nezáleží.

Lebeděv

Copak ji nemilujete?

Myškin

Miluju Nastasju Filipovnu ale jinak, je jako dítě, vy nic nevíte.

Lebeděv

A Agláju taky milujete.

Myškin

Ano.

Lebeděv

Vzpamatujte se, kníže, jak chcete milovat obě?!

Myškin

Aglája to pochopí.

Lebeděv

Ne, kníže, nepochopí. Aglája milovala jako žena.

Myškin

Ano, jsem vinen. Ještě nevím čím, ale jsem vinen! *(Odchází)*

Lebeděv

(pro sebe) Jak může milovat obě? Nějakými dvěma různými láskami? To je zajímavé. A nyní jsme, kníže, u třetího koně vraného a jezdce, jenž má váhu v ruce své, neboť v našem věku vše na váze a smlouvě spočívá. I velmož se zachvěl přede mnou na stolci svém, dojda pochopení. Idiot.

OBRAZ 15.

(Svatební průvod, hudba, přicházející pár Myškin a Nastasja Filipovna, za nimi svatební hosté, snad nějaké hlasy, z boku vystoupí Rogožin; Nastasja Filipovna zachytí jeho pohled a vrhá se k němu)

Nastasja Filipovna

Zachraň mě! Odvez mě! Odvez mě kam chceš!

Rogožin

(uchopí ji a odnáší) Na nádraží!

(Delší hudební předěl)

(Rogožinův byt. Myškin přichází)

- Myškin Je Nastasja u tebe?
 Rogožin Je. Je tady.
 Myškin Tak já půjdu.
 Rogožin Ne, pojď dál.
(Přítímí, vše velmi tajemné, šeré)
 Myškin *(se zachvěje úzkostí)* Snad abys zapálil svíčku.
 Rogožin Proč? Posad' se.
 Myškin *(si sedne, chvíle ticha, potom zase vstává)*
 Kde je, Rogožine?
 Rogožin Tam. *(Kývne směrem k zástěně)*
 Myškin *(šeptne)* Spí?
 Rogožin *(vstane a naznačí hlavou, ať jde za ním)* Pojď.
 Myškin Je tu tma.
 Rogožin Pojď blíž. *(Rogožin odkryje závěs, na lůžku je postava přikrytá bílým prostěradlem, kolem nepořádně rozházené kusy oděvu, elegantní bílé hedvábné roucho, květiny, stuhy – vše ze svatebního oblečení Nastasji Filipovny; hrobové ticho, Myškin ztuhne, oba dlouho stojí a mlčí. Rogožin se dotkne Myškinovy ruky)* Pojďme! *(Přejdou a posadí se do křesel proti sobě)* Celý se třeseš, jako před záchvatem.
- Myškin *(namáhá se, aby mu vůbec porozuměl a ptá se spíše očima)* To ty?
 Rogožin Já! *(Zapálí svíčku)* Pořád se třeseš, jestli tě to chytne, najdou nás. Sama chtěla jít spát ke mně, abys ji nenašel.
 Myškin Co chceš udělat?
 Rogožin Přes noc tu budem spolu. Lehnem si vedle. Ať tu leží mezi námi.
 Myškin Ano.
 Rogožin Jenom se bojím, že je dusno, že tu bude zápach. Obložíme ji květinami.
 Myškin Číms to udělal? Tím nožem?
 Rogožin Ano, tím. *(Vstane a ukáže ho Myškinovi)* Divné je, že zajel na dva palce pod levý prs, ale krve vyteklo tak na půl lžičky, víc jí nebylo.
 Myškin To je vnitřní krvácení. Někdy není ani kapka, když se bodne přímo do srdce.
 Rogožin *(rozrušeně)* Počkej, slyšíš?!
- Myškin Ne!

Rogožin
Myškin

Kroky!

Zamkni dveře.

*(Rogožin to udělá, za dveřmi hluk, jsou slyšet slova jako: Je tam. Viděl jsem je přijít! Otevřte!)**(Zvedá se stěna, kolem postele stojí všechny postavy příběhu. Myškin v popředí se promění v nemocného šíleného idiota. Zvuk vlaku)*

KONEC